

Een verbonden buurt

Hoe de openbare ruimte kan
uitnodigen tot ontmoeten

Afstudeerproject
Door: Jasper Benus; 400680
HKB stedenbouw & Landschap
22 mei 2023

Colofon

Begeleiding HKB:

Sacha Schram
schram@hkbs.nl

Jeroen Leemans
leemans@hkbs.nl

Afstudeerbegeleider:

Wietze Visser
w.visser@pl.hanze.nl

Trefwoorden:

Sociale infrastructuur
Publiektoegankelijke ruimte
Heechterp

Voorwoord

Het onderzoek “Een verbonden buurt”, is uitgevoerd door Jasper Benus van de opleiding Built Environment aan de Hanze Hogeschool. Het onderzoek is uitgevoerd als afstudeeronderzoek voor de major Ruimtelijke Ontwikkeling. Het onderzoek valt onder de thema’s van stedenbouw en stadsociologie en kwam tot stand door de wijkvernieuwing die in Heechterp te Leeuwarden plaatsvindt. Het boek “De meeste mensen deugen” van Rutger Bregman is ook een inspiratiebron geweest om tot dit onderzoek en onderwerp te komen.

Het onderzoek is in opdracht en met behulp van HKB Stedenbouw en Landschap uitgevoerd. Ik wil daarom ook mijn stagebegeleiders Jeroen Leemans en Sacha Schram bedanken voor de vrijheid en ruimte die ik heb gekregen om een onderzoek te doen in een onderwerp dat mij enorm aanspreekt. Ook hebben zij mij ondersteuning geboden tijdens het volledige afstudeertraject. Ook mijn collega’s op de werkvloer wil ik bedanken voor hun kritische houding en het meedenken. Het heeft mij in staat gesteld om tot dit product te komen. Graag wil ook mijn schoolbegeleider Wietze Visser en mijn review groep bedanken voor de tijd en moeite die ze hebben gestoken in het geven van feedback tijdens mijn gehele afstudeertraject. Als laatste wil ik ook vrienden en familie bedanken voor het begrip. Een afstudeerperiode brengt soms situaties met zich mee, waarin je geen feedback nodig hebt, maar steun en aanmoediging.

Ik wens u veel leesplezier toe,

Jasper Benus
20 mei 2023

Samenvatting

De wijk Heechterp in Leeuwarden krijgt een nieuwe opzet waarbij de openbare ruimte opnieuw wordt ingericht en een mix aan woningtypen wordt gerealiseerd. Het doel van de herinrichting is om een prettige woonomgeving te creëren. De wijk Heechterp scoort op dit moment laag op de sociale index, waaronder binding met de wijk/dorp. Contact tussen bewoners kan bijdragen aan een verbonden buurt en kan daardoor zorgen voor een betere binding met de buurt.

Het onderzoek gaat in op hoe de publiektoegankelijke ruimte van Heechterp ingericht kan worden om contact tussen bewoners te bevorderen. Hierbij is gebruik gemaakt van literatuuronderzoek, veldwerk, interviews en mental mapping.

Uit het literatuuronderzoek (theoretische kader) kan geconcludeerd worden dat zwakke banden een cruciale rol spelen in het vormen van gemeenschap. Terloopse interacties vormen hierin de basis van het openbare leven. De openbare ruimte van een buurt moet dus ruimte bieden aan interacties tussen individuen. De plekken waarde deze ontmoetingen plaats kunnen vinden wordt ook wel “de sociale infrastructuur” genoemd.

Het onderzoek heeft waardevolle inzichten opgeleverd over hoe de publiektoegankelijke ruimte in en rond Heechterp wordt ervaren. Door de analyse van 10 mental maps, waarin de persoonlijke ervaringen van buurtbewoners werden weergegeven, is duidelijk geworden welke plekken worden bezocht en hoe bewoners deze plekken ervaren. De diepte-interviews hebben ook laten zien dat er publiektoegankelijke plekken in de wijk zijn die dienen als ontmoetingsplekken. Om dit te bevorderen kunnen deze plekken worden ingericht met kwalitatieve voorzieningen met meerdere gebruiksmogelijkheden. Het is niet de regel hoe meer voorzieningen, hoe meer de kans is tot ontmoetingen, aangezien dan de voorzieningen tegen elkaar gaan concurreren, waardoor er minder gebruikers zijn per voorziening en daardoor minder kans op contact ontstaat.

Ook kan contact tussen bewoners gedwongen worden door ze afhankelijk van elkaar te laten zijn. Echter blijkt dat daar ook een grens aan zit. Bewoners moeten het gevoel van eigendom houden, anders zal er geen gebruik meer van worden gemaakt. Echter moet het wel toegankelijk en laagdrempelig blijven om het ontstaan van contact en sociale verbindingen tussen bewoners te kunnen bevorderen. Er zit een grens aan wat de inrichting van de openbare ruimte kan doen, maar door een plek in te richten met voorzieningen die voor meerdere doelgroepen van waarde zijn. Ontstaat er plek voor meerder doelgroepen zich in kunnen vinden, waardoor er contact tussen ontstaat.

Inhoud

1.	Inleiding.....	6
1.1	Aanleiding	7
1.2	Probleemstelling.....	8
1.3	Opzet onderzoek	9
1.4	Onderzoeksmethodieken	10
2.	Theoretisch kader.....	11
2.1	Het belang contact	12
2.2	Het ontstaat van contact	15
2.3	Het bevorderen van contact	18
2.4	Deel conclusie	20
3.	Sociale infrastructuur in kaart brengen	21
3.1	Relevante onderzoeken	22
3.2	Deel conclusie.....	26
4.	De sociale infrastructuur van Heechterp onderzocht	27
4.1	Inventarisatie en Analyse	28
4.2	De sociale infrastructuur van Heechterp in kaart brengen	32
4.3	Bevindingen.....	43
4.4	Deel conclusie	46
5.	Het verbeteren van de sociale infrastructuur van Heechterp	48
5.1	Aanbevelingen	49
5.2	Plaatsbepaling	50
5.3	Uitwerking verbetering sociale infrastructuur.....	51
5.4	Workshop	55
6.	Evaluatie	56
6.2	Betrouwbaarheid	57
6.2	Procesverloop.....	58
	Nawoord.....	60
	Litratuur	61

The background of the slide is a photograph of a brick building with a large, leafy tree in the foreground. Two people are standing near a window on the building. The title '1. Inleiding' is overlaid on a blue, abstract shape on the left side of the image.

1. Inleiding

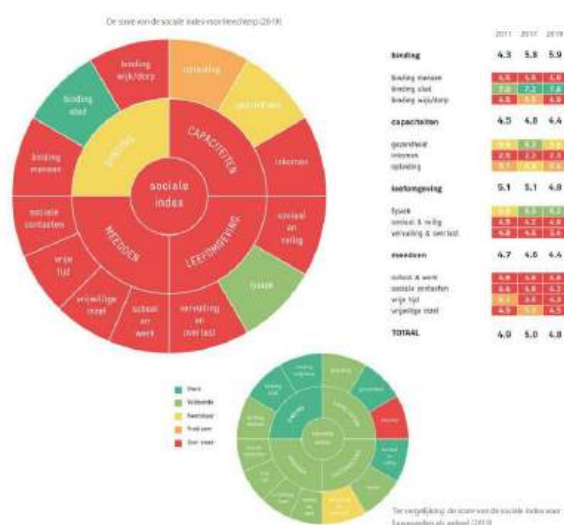
In dit hoofdstuk zal het onderzoek geïntroduceerd worden. De aanleiding tot dit onderzoek zal beargumenteerd worden met daarna een probleemstelling. Hierna zal de opzet van het onderzoek beschreven worden, met de gebruikte onderzoeksmethodieken.

1.1 Aanleiding

De wijk Heechterp in Leeuwarden gaat ingrijpend veranderen. 24 verouderde portiek-etageflats, met in totaal 576 woningen worden gesloopt en vervangen door nieuwbouw om de wijk voor te bereiden op de toekomst. De wijk krijgt een nieuwe opzet waarbij de openbare ruimte een nieuwe invulling krijgt en een mix aan woonmilieus en woningtypen wordt gerealiseerd. Hierbij blijft de hoofdstructuur van de wijk behouden en wordt ingehaakt op de sterktes van de wijk. Deze transitie geeft de kans om een leefomgeving te verbeteren zodat het prettig, veilig, duurzaam, toekomstbestendig en aantrekkelijk wonen is. (Eppinga, 2020)

De vernieuwing van Heechterp is een langdurig en voor de bewoners ingrijpend proces. Om tot het masterplan te komen, is intensief samengewerkt met de gemeente Leeuwarden, woningcorporatie Elken en de bewoners. Vanaf begin oktober 2020 was in het Wijkcentrum Schieringen het Atelier Heechterp te vinden. HKB was daar aanwezig om bewoners te ontvangen en te informeren over het masterplanproject. Bewoners konden er hun verhalen en ideeën kwijt en werden uitgedaagd mee te denken over de toekomst van hun woonwijk. Uit het atelier kwamen uitgangspunten zoals: Het veilig maken van het openbaargroen; het behoud van een gemixt woonprogramma voor de sociale samenhang in de wijk; ruimte voor spel- en beweegaanleiding voor alle leeftijden en het behouden van het idee van hofjes tussen de woningen voor ontmoetingen. Deze uitgangspunten vormen een beeld dat bewoners belang hebben bij het behouden en vooral het verbeteren van het sociale kapitaal en daarmee de sociale cohesie.

Ook uit de sociale index (een meetinstrument dat in één oogopslag een beeld geeft over de leefbaarheid, veiligheid en sociale cohesie van een wijk) blijkt dat Heechterp laag scoort op bijna alle vlakken van welzijn (zie figuur 1.1.1). Op 11 van de 13 punten scoort de wijk kwetsbaar tot zeer zwak. Zo ook op binding met wijk/dorp. Volgens het rapport Toekomstvisie Heechterp, is dit te herleiden naar de hoge doorstroming van nieuwe bewoners in de wijk. Door de sociale hulp in de buurt en de betaalbare woningen, komen veel mensen hier als ze een nieuwe start moeten maken. De wijk fungeert voor veel mensen als een springplank. Bewoners die zich weer wat beters kunnen permitteren verlaten de wijk, omdat er geen goede woningen binnen Heechterp aangeboden worden door het gebrek aan differentiatie in woningtypen. Volgens het rapport is er ook juist een kern van bewoners die al generaties lang woont in Heechterp en daardoor sterke binding hebben met de wijk.

Figuur 1.1.1. De sociale index van de wijk Heechterp (Toekomstvisie Heechterp 2020), Bijlage D1

1.2 Probleemstelling

De ambities voor de wijk zijn er om een divers woningaanbod te realiseren voor verschillende soorten mensen, met als doel het realiseren van een sociaal verbonden buurt, waar mensen elkaar kennen en op elkaar kunnen bouwen.

Volgens Iqbal Aslam (opbouwwerker in Oost-Leeuwarden en mede werkzaam in Heechterp) is het een leuke en logische gedachte dat buurtbewoners elkaar kunnen helpen en op elkaar kunnen bouwen, maar dat het in de praktijk niet werkt met het alleen maar toepassen van een gemixt woningaanbod. Volgens hem zeggen mensen dan dat ze geen tijd hebben, mensen moeten zin krijgen om mede buurtbewoners te willen helpen, zie bijlage C1. Volgens het Rapport Ontwerp voor ontmoeten, (Mantingh & Duivenvoorden, 2021), begint het ontstaan van een woonomgeving waar burens elkaar willen helpen en iets voor elkaar willen betekenen bij het hebben van terloopse ontmoetingen met buurtbewoners.

Rutger Bregman stelt in zijn boek: de Meeste Mensen Deugen, dat het meest voor de hand liggende middel dat we hebben tegen intolerantie, overlast, eenzaamheid, en meer zorgzaamheid, veiligheid, integratie en gezondheid, contact is (Bregman, 2019). Volgens hem ontstaat vanuit contact vertrouwen en begrip voor elkaar. En volgens het Rapport Ontwerp voor ontmoeten kan dit begrip uitgroeien tot omkijken naar elkaar, (Mantingh & Duivenvoorden, 2021).

Contact tussen de bewoners van een buurt kan dus bijdragen aan een verbonden buurt, maar waar vinden deze betekenisvolle ontmoetingen plaats en hoe kan je contact tussen bewoners stimuleren? Annica Brummel en Robin Smits zijn thematrekkers en ervaringsdeskundigen bij het leeratelier Betekenisvol Contact in de Wijk aan de HAN in Arnhem. Volgens hen is er al wel aandacht voor de sociale netwerken van buurtbewoners en de positieve impact ervan op bijvoorbeeld de gezondheid, maar is er volgens hun nog weinig aandacht voor de fysieke plekken in de wijk waar deze ontmoetingen plaatsvinden. Daardoor worden deze plekken volgens hun nog vaak als een gegeven gezien en wordt er nauwelijks een analyse gedaan op wijkniveau waar en wat deze plekken zijn en welke bijdrage deze plekken hebben op sociale interacties. (Brummel, 2021)

1.3 Opzet onderzoek

Het doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van de bestaande sociale infrastructuur in de publiek toegankelijke ruimte van de wijk Heechterp in Leeuwarden, zodat vanuit daar verbeterpunten kunnen worden opgesteld voor het bevorderen en het behouden van de sociale infrastructuur van de wijk.

De hoofdvraag van het onderzoek luidt als volgt:

Hoe kan de publiektoegankelijke ruimte van Heechterp in Leeuwarden ingericht worden om contact tussen bewoners te bevorderen?

Het onderzoek bestaat uit vier fases, met als eerste het vooronderzoek naar het begrip sociale infrastructuur en bijbehorende theorieën en onderzoeken. In het tweede deel zal gekeken worden naar voorbeeld onderzoeken die van waarde kunnen zijn voor dit onderzoek. Daarna zal in het derde deel de bestaande sociale infrastructuur in de publiektoegankelijke ruimte van Heechterp onderzocht worden en in kaart gebracht worden, om vanuit daar in fase vier verbeterpunten op te kunnen stellen voor het verbeteren van de bestaande sociale infrastructuur van de wijk Heechterp.

1.4 Onderzoeksmethodieken

Voor dit onderzoek zijn de onderzoeksmethoden literatuuronderzoek, veldonderzoek, interview en ontwerpend onderzoek gebruikt. In het hoofdstuk wordt kort toelichting gegeven op hoe de onderzoeksmethoden zijn gebruikt en toegepast.

Literatuuronderzoek

Literatuuronderzoek is een proces waarbij relevante bronnen worden geraadpleegd en geanalyseerd om informatie en inzichten te verkrijgen over een specifiek onderwerp. In dit onderzoek is er een uitgebreid literatuuronderzoek verricht om het begrip “sociale infrastructuur” beter te begrijpen.

Veldwerkonderzoek

Voor dit onderzoek is het onderzoeksgebied “Heechterp” meerdere keren bezocht en is de openbare ruimte geanalyseerd doormiddel van een fotorapportage.

Interviews/mental mapping

Voor dit onderzoek zijn individuen in de openbare ruimte geïnterviewd en is gebruik gemaakt van mental mapping. Mental mapping verwijst naar de mentale representatie die individuen hebben van hun omgeving. Het is een weergave die mensen in hun geest creëren op basis van hun waarnemingen en ervaringen (Dorp, 2014). In dit onderzoek wordt mental mapping gebruikt als methode om de gedachten, ideeën en kennis van individuen in kaart te brengen. Individen worden in dit onderzoek gevraagd een mentale kaart van de wijk Heechterp te maken. Hieruit kan informatie gehaald worden over hoe mensen de wijk beleven.

Er zijn tijdens het onderzoek ook verschillende experts geraadpleegd door middel van interviews, deze interviews zijn gehouden om meer informatie over sociale infrastructuur te verkrijgen en om een beeld te krijgen over de wijk Heechterp.

Ontwerpend onderzoek

Met de resultaten uit dit onderzoek is een kleinschalig ontwerpend onderzoek uitgevoerd om tot ontwerpuitgangspunten te komen voor het verbeteren van de sociale infrastructuur van Heechterp.

The background image shows a modern residential complex. A long, two-story brick building with a flat roof and a central tower is visible. The tower has a glass facade and a clock face. The building is surrounded by green lawns, hedges, and bare trees. A paved path leads from the foreground towards the building. The sky is clear and blue.

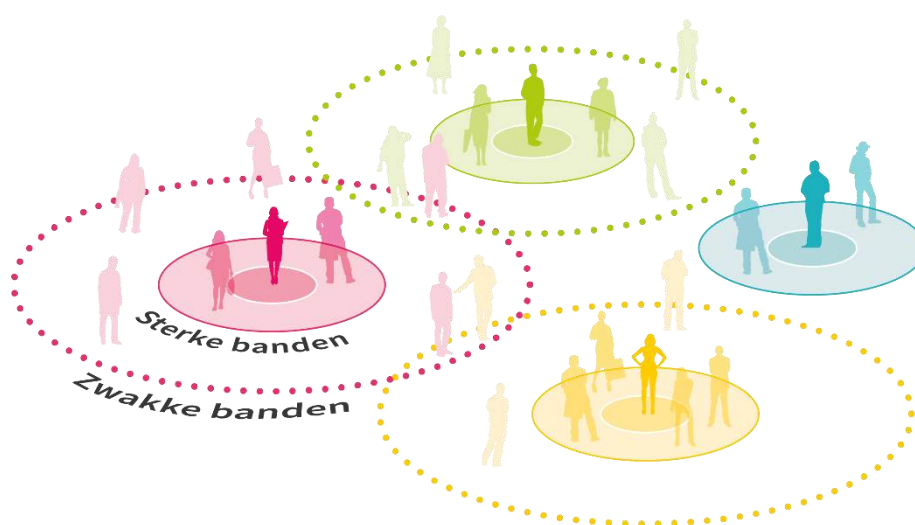
2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt het belang van contact tussen bewoners en hoe dit kan ontstaan toegelicht en wordt het begrip sociale infrastructuur uitgelegd met conclusies uit onderzoeken en theorieën.

2.1 Het belang contact

Het belang van contact tussen mensen wordt breed in het vakgebied van sociologie gedeeld, ook in het boek "De Meeste Mensen Deugen" komt Rutger Bregman tot die conclusie. Bregman onderzoekt in zijn boek de aard van de menselijke natuur en stelt dat mensen van nature geneigd zijn tot samenwerking en empathie. Hij benoemt het belang van sociale contacten en gemeenschappen voor het welzijn van mensen. Bregman suggereert dat het hebben van sterke sociale banden en een gevoel van verbondenheid met anderen essentieel is voor een goed functionerende samenleving. Hij stelt dat gemeenschapsvorming kan bijdragen aan een gelukkiger en gezonder leven voor individuen en de samenleving als geheel. (Bergman, 2019).

Volgens Granovetter is juist ook het hebben van zwakke sociale banden goed voor het functioneren van de samenleving (Granovetter, 1973). Granovetter onderzocht de invloed van sociaalnetwerken bij het vinden van een baan en ontdekte dat slechts 17 procent geholpen was door een naaste relatie "sterke banden". Het overgrote deel was vooral geholpen door mensen die ze juist niet zo goed kenden: 55 procent kreeg een baan via een bekende die ze slechts af en toe ontmoetten "zwakke banden", en 28 procent door een relatie die ze zelden ontmoetten, een verre kennis. Zijn conclusie was, niet het sterke netwerk helpt mensen verder, maar hun zwakke verbindingen. Granovetter stelt: hoe sterker de band tussen twee kennissen, hoe meer hun netwerk samenvalt en hoe minder ze eigenlijk voor elkaar kunnen betekenen. Ze delen vooral dezelfde informatie. Wijzer word je vooral van bekenden die verder van je afstaan. Volgens Jos van der Lans kan op basis van deze constatering geconcludeerd worden dat mensen in kwetsbare posities minder hebben aan het versterken van het nabije sociale netwerk. Het probleem van mensen in kwetsbare situaties is namelijk niet dat ze een gebrek hebben aan sterke banden, maar juist een tekort hebben aan zwakke banden. Hun netwerken zijn eigenlijk vooral te veel van hetzelfde, (Lans, 2012).

Figuur 2.1.1. Zwakke banden maken een sterk netwerk

Ook Ronald S. Burt geeft in het artikel: "The Network Structure of Social Capital", aan dat de dichtheid en daarmee de sterkte van een netwerk ook als afsluitend kan werken voor nieuwe contacten en daarmee informatie. Volgens hem vergroten sterke verbindingen tussen contacten de waarschijnlijkheid dat de contacten dezelfde informatie verkrijgen waardoor ze elkaar niet van nieuwe informatie kunnen voorzien. Juist zwakke verbindingen zorgen voor nieuwe inzichten, ideeën en informatie (Burt, 2000). Burgers met veel 'zwakke' verbindingen, verbinden werelden aan elkaar, waardoor de ontwikkeling van sociaal kapitaal wordt bevorderd. Zij doen iets waar de professionals van de instituties allang niet meer toe in staat zijn: zij wijzen de weg naar andere werkelijkheden en nieuwe mogelijkheden. Volgens Senan Hubanic, Sociaal werker bij netwerkcentrum de klomp, (zie bijlage C), moet je mensen ook geen vis geven maar een hengel. Als sociaal werker heeft hij een ander manier van werken dan zijn collega's. Zo vertelt Hubanic dat hij bewoners aan elkaar koppelt, iemand die eenzaam is en iemand die hulp nodig heeft met de boodschappen kunnen elkaar, volgens hem, prima helpen. Dit is een andere manier van denken en zorgt er eigenlijk voor dat hij zichzelf bijna overbodig maakt.

Ook Klinkenberg die onderzoek deed naar de hittegolf van Chicago in 1995, waarbij 739 mensen meer dan normaal stierven, stelt dat terloopse interacties de bouwstenen zijn van het openbare leven. Klinkenberg heeft de demografische informatie, die is verzameld door Interviewers die meer dan 700 huizen bezochten van slachtoffers en overlevende burens, bestudeerd en vergeleken. Door de interviewers was het grootste deel van de hittegolfsterfte in verband gebracht met segregatie en ongelijkheid: acht van de tien gemeenschapsgebieden met de hoogste sterftcijfers waren vrijwel volledig Afro-Amerikaans, met concentraties van armoede en gewelddadige criminaliteit. Dit waren plaatsen waar oude of zieke mensen het risico liepen om thuis te blijven en alleen te sterven tijdens de hittegolf. Echter waren drie van de tien wijken met de laagste sterftcijfers ook arm, gewelddadig en overwegend Afro-Amerikaans of Latino, op papier leken deze wijken het slecht te moeten doen tijdens de hittegolf. Echter waren ze veerkrachtiger dan de welvarende gebieden van Chicago. Klinkenberg ging de straat op en nam daar bepaalde buurtomstandigheden waar die niet zichtbaar zijn in kwantitatieve gegevens. Statistieken geven niet de verschillen weer tussen wijken die gevuld zijn met lege kavels, kapotte trottoirs, verlaten huizen en gesloten winkelpanden, en de wijken die dichtbevolkt zijn, druk met voetgangersverkeer, commerciële activiteit en goed onderhouden parken.

Sociale Infrastructuur

Klinkenberg ontdekte hoe belangrijk lokale omstandigheden in een buurt waren, zowel in het dagelijks leven als tijdens de ramp. Hij ontdekte een verschil tussen de wijken. Het verschil zat hem in de sociale infrastructuur, de fysieke plaatsen en organisaties die de manier waarop mensen met elkaar omgaan vormgeven. Volgens Klinkenberg is sociale infrastructuur niet hetzelfde als “sociaal kapitaal” (het aantal relaties en interpersoonlijke netwerken van mensen), maar verwijst naar de omstandigheden die bepalen of sociaal kapitaal ontstaat. Volgens Klinkenberg kan een sterke sociale infrastructuur contact ondersteuning en samenwerking tussen vrienden en burens bevorderen. Sociale infrastructuur is belangrijk, omdat lokale terloopse interacties de bouwstenen zijn van het openbare leven. Mensen leggen contacten op plaatsen met gezonde sociale infrastructuur, niet omdat ze van plan zijn een netwerk op te bouwen, maar omdat wanneer mensen zich bezighouden met hun dagelijks bezigheden met langdurige terugkerende interacties, relaties onvermijdelijk groeien, (Klinkenberg, 2018).

“Het meest voor de hand liggende middel dat we hebben tegen intolerantie, overlast, eenzaamheid, en meer zorgzaamheid, veiligheid, integratie en gezondheid, is contact.” (Bregman, 2019)

2.2 Het ontstaat van contact

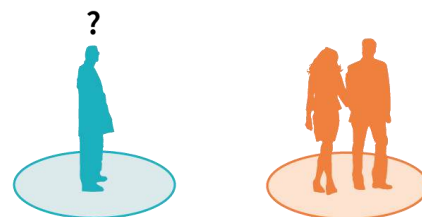
In het boek: de warme stad, beschrijft Thaddeus dat de openbare ruimte van een stad gekenmerkt wordt als oppervlakkig, vluchtig, onpersoonlijk en anonimiteit. Ook wel de koude kant van het publieke domein, echter vindt Thaddeus dat de stad juist ook bestaat uit interacties die vriendelijk, hartelijk, intiem en warm zijn. Hij benoemt verschillende vormen van contact in de publiektoegankelijke ruimte en beschrijft wat er gebeurt tussen de individuen (Müller, 2002). Ook Gardner stelt dat juist de publieke ruimtes mogelijkheid bieden tot sociale interactie, omdat het publiek domein toegankelijk is voor iedereen, waardoor hier ook contact ontstaat met onbekenden (Gardner, 2011).

Gardner maakt in zijn artikel "Natural neighborhood networks" onderscheidt in drie verschillende plekken waar contact kan plaatsvinden: First place: thuis, second place: op het werk en third places: op plekken buiten deze twee. Third places verwijzen naar publiektoegankelijke ruimtes waar mensen een gevoel van eigenaarschap hebben. Het zijn plekken waar bewoners zich op hun gemak voelen en informele relaties kunnen onderhouden en zijn daarom belangrijk voor sociale interacties. Third places kunnen verder worden onderverdeeld in "Thresholds" en "Transitory zones": Thresholds zijn semipublieke locaties waar het private en publieke domein samenkomen. Ze zijn niet volledig privé, maar ook niet volledig openbaar. Transitory zones zijn geen bestemmingen, maar plaatsen die we passeren tijdens ons dagelijks leven om ergens anders te komen, zoals de stoep, of een bushalte. (Gardner, 2011).

Het publiekdomein als kijk ruimte

Kijken naar mensen is onlosmakelijk verbonden aan de publieke ruimte, wie deze ruimte betreedt, kijkt naar anderen en wordt bekeken. Kijken naar de ander ontstaat bijvoorbeeld tijdens het passeren van een persoon op straat. Hierbij is belangstelling gewekt, waardoor de andere uitgebreid wordt waargenomen. Volgens Thaddeus zet het kijken naar mensen je aan tot het denken over je eigen identiteit. Mensen vergelijken zich met anderen en nemen gedragingen over. Het zijn juist de mensen die iets prijsgeven over hun gedachten en emoties die worden bekeken. Deze opvallende en afwijkende onbekenden maken de publieke ruimte interessant en persoonlijk. Kijken is dus veel meer dan geen contact aangaan (Müller, 2002).

Het idee dat kijken naar anderen in de publieke ruimte kan bijdragen aan een gevoel van verbondenheid en gemeenschap is ook terug te vinden in de literatuur van William H. Whyte. In zijn boek "The Social Life of Small Urban Spaces". Benoemt Whyte hoe mensen in drukke stedelijke omgevingen op zoek gaan naar manieren om verbinding te maken met anderen en hoe kijken naar anderen hierbij een belangrijke rol speelt. Hij beschrijft bijvoorbeeld dat mensen die op bankjes zitten vaak spontane bewegingen uitvoeren, waarbij ze elkaar subtiel observeren en er een soort van interactie ontstaat zonder dat er direct oogcontact wordt gemaakt (Whyte, 1980).

Figuur 2.2.1. Kijkruimte

Het publiekdomein als plek voor terloopse contacten

De tweede vorm van contact wat Thaddeus benoemt is terloops contact. Terloops contact bestaat uit wederzijdse communicatie, maar kan al iets kleins zijn als oogcontact of een opmerking. Deze interacties blijven beperkt tot enkele momenten van wederzijdse interesse. In de publieke ruimte is het vanzelfsprekend dat we onbekenden niet aanspreken, uit de praktijk blijkt dat mensen die regel van stilzwijgen doorbreken met korte verbale interacties. Deze terloopse opmerkingen worden om diverse redenen geplaatst: zoals vermaak, humor, het maken van complimenten en het delen van een ervaring. Deze interacties hebben vaak een impulsief karakter. Omdat beiden andere prioriteiten hebben blijft de interactie beperkt tot een spontane reactie op elkaar.

In het artikel "Spatial Justice and the Right to the City: A Brief Overview" benadrukt Doreen Massey dat terloops contact in de publieke ruimte van cruciaal belang is voor de productie van ruimtelijk besef en het creëren van diverse en inclusieve stedelijke ruimtes. Ze stelt dat terloops contact kan leiden tot een gevoel van verbondenheid en wederzijds begrip tussen verschillende groepen in de samenleving en daarmee kan bijdragen aan het verminderen van sociale ongelijkheid en discriminatie in de stad. Massey pleit er dan ook voor om de publieke ruimte te ontwerpen op een manier die deze spontane interacties tussen mensen bevordert en faciliteert (Massey, 2011).

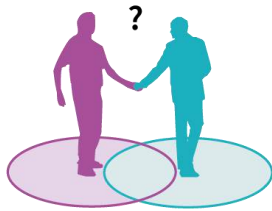

Figuur 2.2.2. Terloops contact

Het publiek domein als ontmoetingsruimte van onbekenden

De derde vorm van contact die Thaddeus benoemt is ontmoeting van onbekenden, wat bestaat uit een gesprek hebben met een minder terloops karakter. Deze ontmoetingen vinden plaats met een sterk privé-karakter, zoals een stamkroeg, of Indisch koffietent. Voor de vaste gebruikers zijn deze geprivatiseerde ruimtes een thuis buitenhuis waar de meeste personen elkaar kennen. Ze hebben doorgaans dezelfde culturele en sociale achtergrond en delen daardoor een gemeenschappelijke identiteit, die ze gebruiken als referentiepunt tijdens hun gesprek. Vriendelijke ontmoetingen vinden evenwel plaats in het publieke domein. Deze ontmoetingen worden wel bemoeilijkt door het ontbreken van kennis over de sociale en culturele achtergrond van de betrokkenen. Onbekenden moeten opzoek gaan naar aanknopingspunten. Tijdens de voorbereiding op de interactie zoeken personen daarom naar herkenningpunten en proberen ze de anderen te begrijpen op basis van de eerste indrukken. Vervolgens maken zij een afweging of zij een gesprek beginnen. Ze gaan na of de ander de moeite van de aandacht waard is, of deze open staat voor een gesprek en of de situatie daarvoor geschikt is. Deze afwegingen verkleinen de kans dat in de openingsfase de ander op verkeerde wijze wordt geïnterpreteerd, dat het gesprek in een vroeg stadium strandt en dat de initiatiefnemer gezichtsverlies lijdt. In het begin van de interactie proberen personen inhoud te geven aan het gesprek door elkaar aan te spreken op wederzijdse ervaringen. Dit doen ze door te verwijzen

naar veronderstelde algemene kennis, een gebeurtenis in de directe omgeving. In deze aftastende fase zijn de gesprekspartners op zoek naar raakvlakken om de inhoud te geven aan de interactie. Als de gesprekspartners achterhalen dat ze sociale en culturele verwantschap delen, neemt het vertrouwen toe en ontwikkelt zich een tijdelijke vriendschap. Lindenberg geeft in zijn Artikel: "When Are Neighbourhoods Communities?" hier een voorbeeld voor. Lindenberg benoemt dat mensen met jonge kinderen meer gemeenschap in de woonbuurt ervaren en dat dit kan komen doordat buurtgenoten met kinderen elkaar vaker op straat en op het schoolplein tegenkomen, wat de omgang met elkaar stimuleert. Echter kan het hebben van kinderen ook een

Figuur 2.2.3. Terloopse ontmoeting

vorm van wederzijdse ervaring zijn, waardoor er een raakvlak tussen buurtgenoten ontstaat. Volgens Lindenberg zijn mensen die op bepaalde gebieden vergelijkbaar zijn, beter in staat tot elkaar aangetrokken te worden. Hierdoor ontstaat er meer gemeenschap in buurten waar de bewoners vergelijkbaar zijn in levensstijl (Völker, Flap, & Lindenberg, 2007).

Het publiek domein als trefpunt van vrienden en bekenden

De vierde vorm van contact is het trefpunt van bekenden. Relaties tussen vrienden en bekenden kunnen bevestigd worden in het privédomein tijdens afspraken en toevallige ontmoetingen. Andere relaties kunnen hun oorsprong ook vinden in het privédomein, maar worden alleen nog onderhouden door toevallige ontmoetingen. De informanten van Thaddeus geven aan dat ze in de loop van jaren zoveel mensen hebben leren kennen, dat ze deze personen onmogelijk allemaal aandacht kunnen geven. Een groot deel valt daardoor buiten het afpreken in privédomein en komen elkaar alleen nog toevallig tegen in het publiek domein. Het gaat hier om de relatie met bekende vreemden, personen die personen alleen kennen van ontmoetingen in het publiek domein. Deze vorm van contact lijkt minder belangrijk, maar het gaat volgens Thaddeus gepaard met gevoelens die horen bij contact met vrienden en bekenden, zoals herkenning, sympathie en vertrouwen, (Müller, 2002)

Figuur 2.2.4. Trefpunt van vrienden

*"Je moet mensen geen vis geven, maar een hengel."
(Senan Hubanic)*

2.3 Het bevorderen van contact

Volgens Lindberg zijn er condities in een buurt die contact tussen bewoners kunnen bevorderen en afremmen. Lindenberg benoemt dat de kans tot ontmoeting vergroot wordt in buurten met veel voorzieningen. Zoals winkels, speeltuinen, scholen en parken. Hoe meer er van dit soort faciliteiten zijn, hoe meer er kans is tot ontmoetingen tussen bewoners (Völker, Flap, & Lindenberg, 2007).

Ontmoetingskansen

Deze bevinding wordt ook gedaan in het onderzoek van Klinkenberg. Het waren namelijk de wijken die vol waren met voetgangersverkeer, commerciële activiteit en goed onderhouden parken, die het veerkrachtigste waren. En volgens Klinkenberg daardoor de meeste sociale infrastructuur hadden. Volgens Lindenberg versterkt het aantal voorzieningen ook de tijd dat je in een buurt bent, waardoor er een grote kans ontstaat tot ontmoetingen. Als er buiten de buurt veel voorzieningen zijn, kan dit een negatieve invloed hebben op een buurt.

Ook kunnen de omstandigheden in een buurt ervoor zorgen of mensen meer of minder tijd in hun buurt doorbrengen. Als veel bewoners werkloos zijn of als mensen aan huis gebonden zijn, kan dit het gevoel van gemeenschap in een buurt verhogen. Hierbij is het ook belangrijk dat de publiek toegankelijke ruimte op dezelfde momenten wordt gebruikt. Hoe meer synchronisatie er is van de tijdschema's van mensen, hoe beter het gemeenschapsleven is (Völker, Flap, & Lindenberg, 2007). Hierdoor zijn buurten met huishoudens met eenzelfde gezinsstatus, huishoudsamenstelling of inkomen beter in staat een gemeenschap te vormen. Grote verschillen in inkomen in een buurt werken daardoor averechts voor het vormen van een gemeenschap.

Motivatie

Lindenberg benoemt ook dat motivatie belangrijk is voor het ontstaan van ontmoetingen. Eigenaar zijn van je woning speelt een rol hierin. Als eigenaar is er namelijk een investering gedaan voor meerdere jaren waardoor de eigenaar ook van plan is langer in de buurt te blijven wonen. Lindenberg benoemt dat als een bewoner langer denkt te blijven wonen, die ook meer motivatie krijgt om in de gemeenschap te investeren (Völker, Flap, & Lindenberg, 2007).

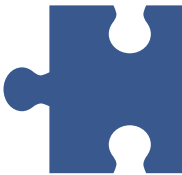
Afhankelijkheid van buurtbewoners is ook een conditie waardoor motivatie ontstaat. Mensen die van elkaar afhankelijk zijn, zullen motivatie krijgen om in elkaar te investeren. Bewoners die in hun buurt goederen moeten delen, zoals een speeltuin of een pluktuin, leggen contact met elkaar aan waardoor soms sociale netwerken en gemeenschap ontstaan. Bewoners met weinig middelen zijn daarom vaak ook gedwongen sociale interacties aan te gaan (Brummel, 2021).

Laagdrempelig

Volgens Annika Brummel is de toegankelijkheid van een publiektoegankelijke ruimte ook een belangrijke conditie voor het ontstaan van contact. Volgens haar kunnen bewoners zich soms niet identificeren met een plek omdat ze die associëren met een doelgroep waar ze zichzelf niet in kunnen vinden, dit gaat soms ook gepaard met vooroordelen. Een voorbeeld hiervan is te vinden in de resultaten van dit onderzoek, (zie hoofdstuk 4.2.7).

Gardner benoemt dit ook in zijn theorie over de Third places. Waarin hij de publiektoegankelijke ruimte, een ruimte noemt waar mensen een gevoel van eigenaarschap hebben, echter kan dit ervoor zorgen dat groepen die zich niet kunnen vinden in de groep die zich eigenaar voelt, de plek ook niet als publiektoegankelijk ervaren, maar als een privésfeer. (Gardner, 2011).

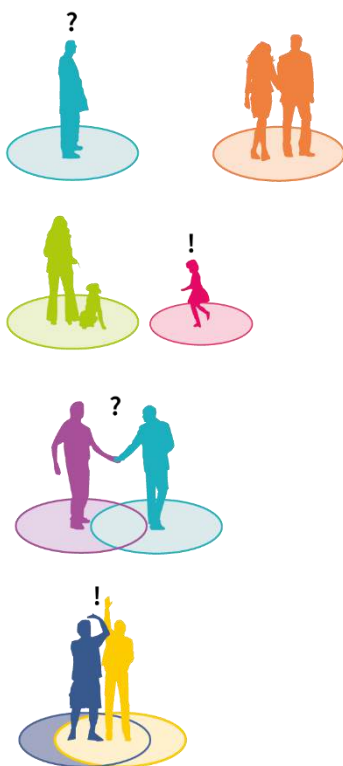
“De Poiesz, die supermarkt is meer echt een buurtsupermarkt. Je ziet veel oudere mensen, dat zijn veel mensen uit de buurt die daar komen. Je merkt dat, dat het echt wel een soort kliekje is, zeg maar.”
(Fenna, Bijlage B.1)

2.4 Deel conclusie

Uit de theoretische kader kan geconcludeerd worden dat het aangaan van sociale interacties en het vormen van gemeenschappen van belang is voor het welzijn van mensen en een goed functioneren van de samenleving. Zwakke sociale banden spelen hier een cruciale rol in, omdat ze verbinding maken tussen verschillende groepen en overtuigingen. De hittegolf in Chicago benadrukt dat terloopse interacties en buurtomstandigheden de basis vormen van het openbare leven, waarbij zelfs armere minderheidswijken met een goede sociale infrastructuur beter presteerden dan welvarende buurten. De openbare ruimte van een buurt moet dus ruimte bieden aan warme, terloopse en vriendelijke interacties tussen individuen. Vormen van interacties zijn:

- Het kijken naar anderen.
- Terloops contact, bestaande uit kleine interacties zoals korte opmerkingen.
- Het ontmoeten van onbekenden, waarbij personen op zoek gaan naar herkenningspunten en gemeenschappelijke ervaringen om een gesprek aan te knopen en mogelijk een tijdelijke vriendschap te ontwikkelen.
- Het trefpunt van bekenden, waarbij personen met bekende vreemden gevoelens van herkenning, sympathie en vertrouwen ervaren.

Figuur 2.4.1. Stadia van contact

Het bevorderen en faciliteren van deze vormen van contact door, het verbeteren van de sociale infrastructuur. Kan bijdragen aan de sociale cohesie binnen een buurt. De condities die hier invloed op hebben zijn: Het aantal voorzieningen; de synchronisatie van tijdschema's, de afhankelijkheid van elkaar en de motivatie van bewoners om sociale interacties aan te gaan. Daarnaast is de toegankelijkheid en de laagdrempeligheid van publiektoegankelijke ruimtes cruciaal voor het ontstaan van contact en sociale verbindingen tussen bewoners.

Deze bevindingen moeten meegenomen worden bij het voortzetten van het onderzoek en helpen de onderzoeker met het snappen van gemaakte uitspraken door geïnterviewde bewoners, aangezien ze een kader vormen waarin bepaald kan worden, waarom bepaalde publiektoegankelijke ruimtes wel of niet gebruikt worden door bepaalde doelgroepen.

3. Sociale infrastructuur in kaart brengen

In dit hoofdstuk worden enkele relevante onderzoeken benoemt en geanalyseerd, die interessant kunnen zijn voor het in kaart brengen van de sociale infrastructuur van Heechterp.

3.1 Relevante onderzoeken

Sociale Infrastructuur is niet in een oogopslag te zien of te meten en daarom ook niet eenvoudig om in kaart te brengen. Het is niet een duidelijk fysiek element in de openbare ruimte zoals een boom of een speeltuin dat wel is. Sociale infrastructuur kan een bankje zijn, maar dat betekent niet dat elk bankje doordoor bestempeld kan worden als sociale infrastructuur. Het is afhankelijk van het gedrag van de gebruikers en is daarmee een subjectief gegeven dat vooral gebaseerd is op de persoonlijke ervaring van bewoners. De onderzoeken die in dit hoofdstuk worden benoemd laten zien hoe het gedrag van bewoners en de plekken die ze van waarde vinden in kaart gebracht kunnen worden en geven relevante onderzoeksmethoden die gebruikt kunnen worden voor het in kaart brengen van de sociale infrastructuur.

3.1.1 Atlas westelijke tuinsteden Amsterdam | De geplande en de geleefde stad

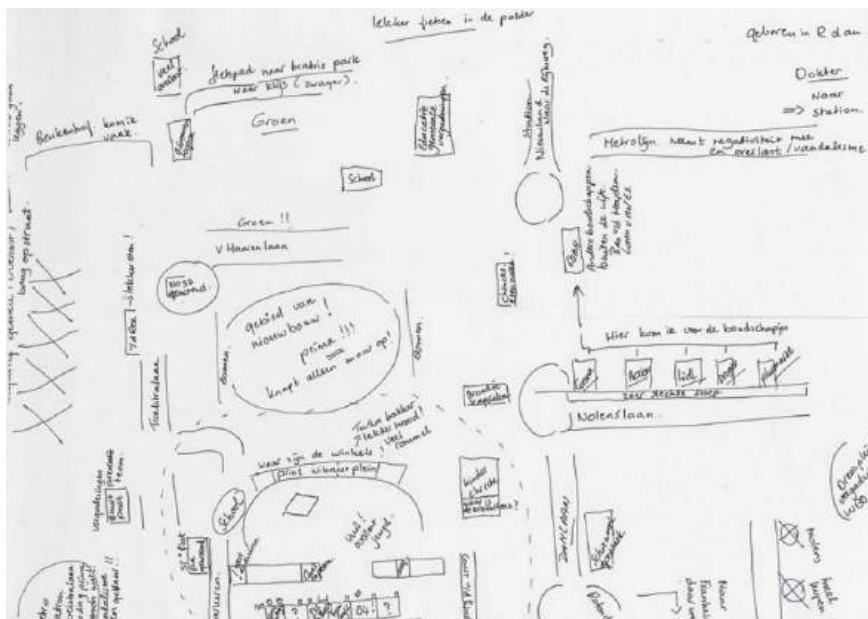
In de Atlas “westelijke tuinsteden Amsterdam”, wordt de betekenis van verschillende openbare ruimten die dagelijks worden gebruikt in kaart gebracht. In het boek tonen verschillende kaarten het gebruik van winkelstraten, pleinen, parken, hoven en voorzieningen door bewoners en bezoekers. De kaarten in de Atlas brengen zo de attracties en het gebruik van de westelijke tuinsteden in beeld, (Nio, Reijndor, & Veldhuis., Atlas Westelijke Tuinsteden Amsterdam , 2008).

De resultaten zijn niet alleen onderbouwt met statische data, maar ook met tellingen gebaseerd op observaties. Voor het onderzoek zijn verschillende onderzoeksmethoden toegepast. De eerste methode bestaat uit observaties en tellingen van de openbare ruimte en voorzieningen om op die manier ruimtelijke patronen zichtbaar te maken, zie figuur 3.1.1.

Figuur 3.1.1.1 (Atlas Westelijke Tuinsteden Amsterdam, 2008)

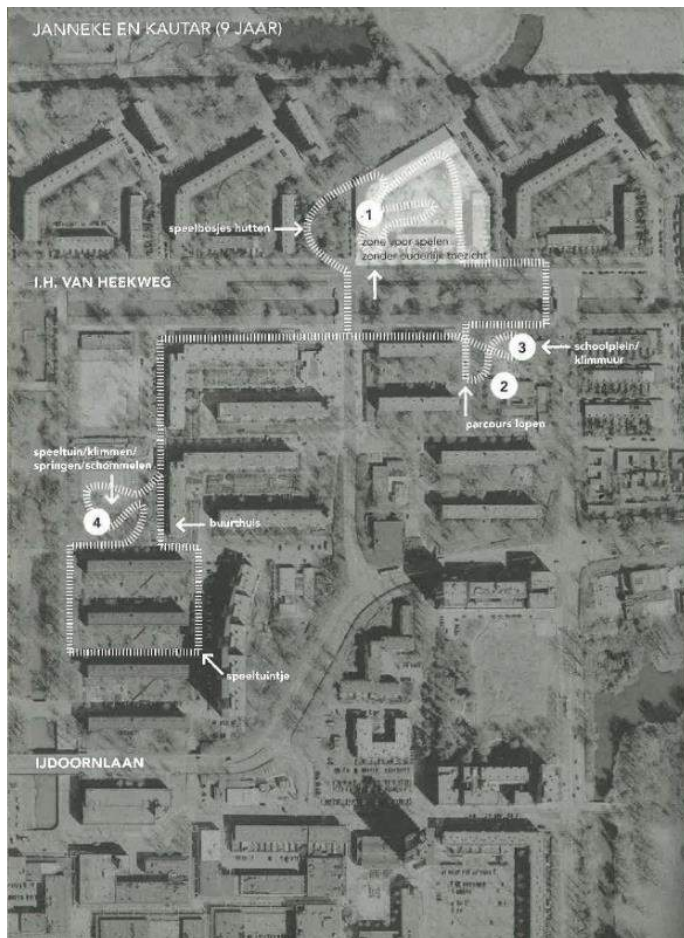
De verschillende onderzoeken hebben geresulteerd in verschillende producten: inventarisatiekaarten; mental maps, statische kaarten en analyse tekeningen.

Figuur 3.1.1.2 (Atlas Westelijke Tuinsteden Amsterdam, 2008)

3.1.2 Spelen in de stad

In het boek: Spelen in de stad, worden voorbeelden getoond rond het inrichten van de openbare ruimte als speelruimte. Het boek onderzoekt vanuit verschillende invalshoeken de aspecten die belangrijk zijn bij kinderspel en een aangename verblijfsplek. Om in kaart te brengen wat de voorkeuren zijn voor een speelplek van kinderen zijn 11 Amsterdamse kinderen gevolgd tijdens hun spel in hun woonwijk. De verslagen zetten je in het perspectief van een kind en laten zien wat de essentie is van het spel voor kinderen, zie figuur 3.1.2.1.

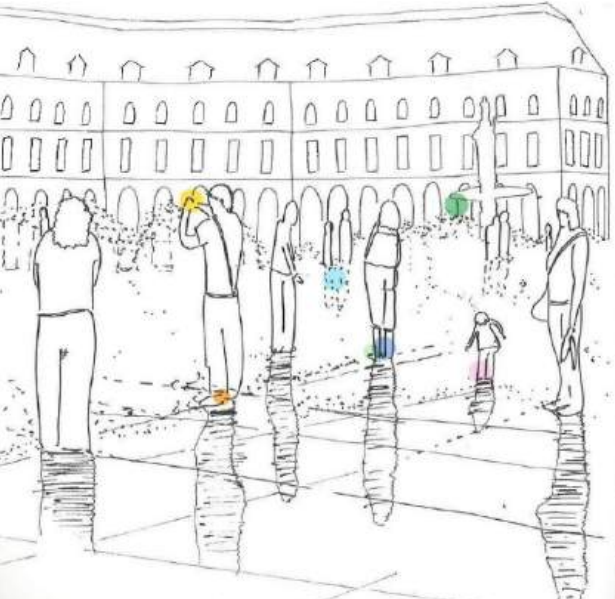

Figuur 3.1.2.1 (Peters & Daan, 2019)

In een ander deel van het boek wordt een breed scala aan hedendaagse voorbeelden van spel voor zowel jong als oud in de stad benoemd en geanalyseerd. Omdat een foto zelden de totale gebruiksmogelijkheid toont, is ervoor gekozen het volledige gebruik te duiden aan de hand van schetsen. Hierbij wordt onderscheidt gemaakt in schaal, typologie, doelgroep en omgevingstype, zie figuur 3.1.2.2.

MIROIR D'EAU
BORDEAUX, MICHEL CORAJOU

Water kan een ontworpelement van de ruimte zijn in alle vormen: vloeibaar, stromend, stilstaand, als mist en als bron, als geluid en als spiegel.

The sky is reflected in a water film on this square in a dense urban area. This water entices to walk over it. During summer, a mist is formed every 15 minutes, completely transforming this space for a moment. Children and adults alike are invited to play around.

In all its forms, water can be used as a spatial element of design: liquid, streaming, still, in the form of a mist or as a source, for its aural qualities and as a mirror.

VELE VORMEN VAN WATER / WATER IN MANY FORMS

Een dun laagje water op het hoogstedelijke plein zorgt voor spiegeling van de lucht en prikkelt om eroverheen te lopen. In de zomer wordt er elke 15 minuten mist gemaakt, waardoor de plek even volledig transformeert. Het nodigt niet alleen kinderen, maar ook volwassenen uit om te spelen.

Water kan een ontworpelement van de ruimte zijn in alle vormen: vloeibaar, stromend, stilstaand, als mist en als bron, als geluid en als spiegel.

The sky is reflected in a water film on this square in a dense urban area. This water entices to walk over it. During summer, a mist is formed every 15 minutes, completely transforming this space for a moment. Children and adults alike are invited to play around.

In all its forms, water can be used as a spatial element of design: liquid, streaming, still, in the form of a mist or as a source, for its aural qualities and as a mirror.

MOTORISCH / MOTOR

> rennen / running

COGNITIEF / COGNITIVE

> ontspiegeling / unhiding

> wat worden / getting wet

> transformatie van een plek / transformation of a place

> ontdekken / finding

SOCIAAL / SOCIAL

> diversiteit in doelgroepen / diversity of target groups

> gezamenlijke belevenissen / collective shared experience

„Water is a powerful medium that encourages many skills and can be used in most of the learning areas for young children such as drama, carpentry, sand, creative art, music, manipulative and math and science. Additionally it offers a soothing, therapeutic activity. Children's attention and interest are held for a longer period of time than with any other medium.”

Olson & Jenkins: Practical Guide to Early Childhood Curriculum.

Figuur 3.1.2.2 (Peters & Daan, 2019)

3.2 Deel conclusie

Uit de voorbeeld onderzoeken is te zien dat er altijd gebruik wordt gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden om gedrag in de openbare ruimte vast te leggen. Dit kan verdeeld worden in vier verschillende soorten onderzoeksmethoden die kunnen bijdragen bij het in kaart brengen van sociale infrastructuur.

- De eerste methode die bij alle onderzoeken naar voren komt is observatie. het observeren van het gebruik van de openbare ruimte kan inzicht geven in welke bewoners op welke manier gebruik maken van de openbare ruimte en hoe mensen interageren met elkaar en hun omgeving, waar ze samenkomen en welke activiteiten ze uitvoeren. Dit observeren kan door iemand te volgen of juist door op een plek te blijven.
- De tweede methode is het houden van enquêtes: het uitvoeren van enquêtes onder de bewoners van de buurt kan informatie opleveren over hoe zij de sociale infrastructuur in de openbare ruimte ervaren en gebruiken. Hierdoor kan inzicht worden verkregen in de voorkeuren, behoeften en verwachtingen van de gebruikers. Dit kan vervolgens weer op verschillende manieren.
 - Kwantitatief, een online enquête houden
 - Kwalitatief, diepte-interview met bewoners
 - Mental maps, bewoners een tekening van hun buurt laten maken
- De derde methode is Interviews afnemen: het afnemen van interviews met sleutelfiguren in de buurt, zoals bewonersorganisaties, buurtregisseurs, beleidsmakers en professionals in de gezondheidszorg of het sociaal werk, kan inzicht bieden in de aanwezige sociale infrastructuur en hoe deze wordt gebruikt.
- De vierde methode is een analyse tekening. Het in kaart brengen van de sociale infrastructuur in de openbare ruimte kan worden gedaan door middel van mapping. Hierbij kunnen verschillende soorten kaarten worden gemaakt, zoals een kaart van de locatie van openbare voorzieningen zoals parken, speeltuinen, openbare toiletten en andere faciliteiten. Ook kan een kaart gemaakt worden van de belangrijkste looproutes, ontmoetingsplaatsen en sociale hubs in de buurt. Dit zijn vaak al gegeven gegevens. Deze locaties zouden in theorie onder sociale infrastructuur vallen. Maar in de praktijk kan het zijn dat deze locaties helemaal niet gebruikt worden door de bewoners.

4. De sociale infrastructuur van Heechterp onderzocht

In dit hoofdstuk zal de sociale infrastructuur van Heechterp onderzocht worden. Eerst zal gekeken worden naar wat de publiektoegankelijke ruimtes zijn binnen Heechterp. Daarna zal er onderzocht worden hoe deze openbare ruimte eruitzien en zal als laatste onderzocht worden hoe bewoners en gebruikers de public toegankelijke ruimte beleven.

4.1 Inventarisatie en Analyse

In het vorige hoofdstuk zijn relevante onderzoekstechnieken vanuit voorbeeld onderzoeken benoemt. Voor dit onderzoek zal er gebruikt worden gemaakt van verschillende methodes. Ten eerste zullen er observaties plaats vinden doormiddel van een fotorapportage. Daarna zal er een analyse kaart gemaakt worden. Ook zal er een kwalitatief diepte-interview met bewoners gehouden worden in combinatie met het tekenen van een mental map. Ook is er met sleutelfiguren die sociaal werk in de buurt verrichten interviews gehouden, zie bijlage C.

4.1.1 De publiektoegankelijke ruimte van Heechterp

Vergeleken met de buurten naast Heechterp, heeft Heechterp veel meer openbaartoeankelijk gebied, zie figuur 4.1.1.1. Dit komt voornamelijk door de vele portiekflats in de buurt met openbaargroen er omheen.

Figuur 4.1.1.1 Nolli-analysekaart, bijlage G.1

4.1.2 De inrichting van openbare ruimte van Heechterp

Op verschillende moment gedurende het onderzoek is de wijk Heechterp meerder keren bezocht en zijn er foto's gemaakt van de openbare ruimte. In figuur 4.1.2.1 is aangegeven waar de verschillende foto's zijn gemaakt. Onder de foto's is kort aangegeven wat er op de foto te zien is.

Figuur 4.1.2.1. Locaties van gemaakte foto's voor fotorapportage, Bijlage G.2

1 Grootte speeltuin aan de rand van de wijk. Heeft meerdere speeltoestellen.

2 Volkstuinen buiten de wijk.

- 3 *Pluktuin buiten de wijk, wordt onderhouden door buurtbewoners en is geheel openbaartoegankelijk.*

- 4 *Afval bij ondergronds containers is een zichtbaar probleem in de wijk.*

- 5 *Hofjes hebben stroken grasmengsel dat niet wordt gemaaid (Heemtuin).*

- 6 *Hofjes hebben ieder een eigen variatie aan speelobjecten.*

- 7 *Bewoners laten de deuren van de portiekflats soms open staan, Ook worden er bankjes naast de ingang geplaatst.*

- 8 *Informatiebord met wat er in de wijk gebeurt en wat er te doen is. Zoals in het Wijkcentrum.*

4.1.3 Voorzieningen in en rond Heechterp

Er zijn veel voorzieningen rond Heechterp. In Heechterp zelf is er veel Retail aan de randen van de wijk. Binnen de wijk zelf zijn vooral veel speeltuinen binnen in de hoven. Al deze voorzieningen kunnen vormen van sociale infrastructuur zijn, echter ligt dit aan het gebruik van de bewoners. Dit zal verder onderzocht worden in het volgende hoofdstuk.

Figuur 4.1.2.1. Locaties van gemaakte foto's voor fotorapportage

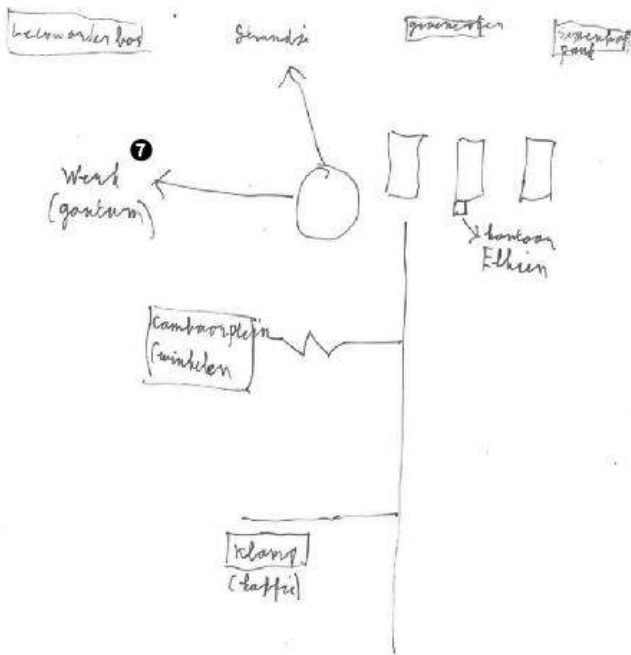
- Bushalte
- Leren
- Spelen
- Zorg
- Sporten
- Religie
- Retail

4.2 De sociale infrastructuur van Heechterp in kaart brengen

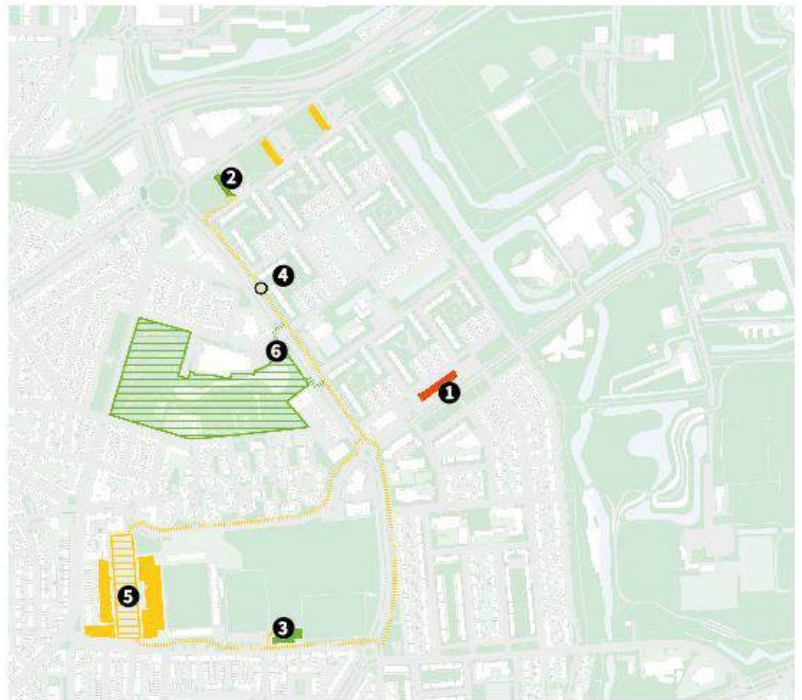
Voor het in kaart brengen van de sociale infrastructuur is gebruik gemaakt van het kwalitatief interviewen van bewoners in en rond de wijk Heechterp. Hun is gevraagd om een tekening te maken van hun leefomgeving/wijk vanuit hun eigen perspectief. Vanuit die tekening werden er vragen door de onderzoeker gesteld aan de geïnterviewde om erachter te komen waarom bepaalde plekken wel en bepaalde plekken niet waren getekend. In eerste instantie was het de bedoeling om deze interviews in het wijkcentrum van Heechterp-Schieringen te houden, echter was dit niet gewenst vanuit het wijkcentrum, zie hoofdstuk 6.2. Er is daarom voor gekozen om de interviews op straat te houden. Zie bijlage A, voor de opzet voor de interviews. In de volgende kopjes worden de resultaten die bestaan uit mental maps toegelicht met extra kaartjes om duidelijkheid te scheppen over wat er is getekend en zijn er citaten uit de interviews bij gezet om de beleving van de bewoners bij de getekende plekken duidelijk te maken. Zie bijlage B, voor alle interviews en mental maps. De echte namen van de geïnterviewden zijn vervangen met verzonden namen.

4.2.1 Gert P. Doelen, 50 jaar oud, woont aan de Eikenstraat

Olaf woont nog maar één maand in de wijk. Hij is alleenstaand en werkt sinds kort weer. Hij wil graag een nieuw netwerk opbouwen binnen en buiten de wijk.

Figuur 4.2.1.1 mental map getekend door meneer Doelen. Zie bijlage B.5.3

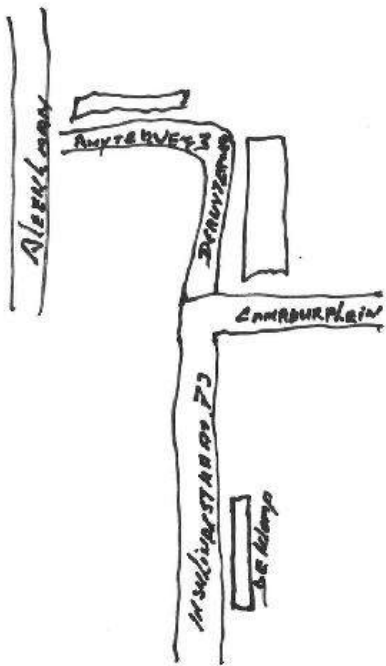

Figuur 4.2.1.2 bewerking op mental map en interview. Zie bijlage B.5.3

- 1 Wijkcentrum:** "Ik heb daar ook wel een keer een kop koffie gekregen, maar Je loopt daar toch wel een beetje tegen een balie aan en er staan wel tafeltjes, maar het voelt toch alsof je in een hal bent."
- 2 Thuis:** "Ik probeer ook zo goed mogelijk in contact te komen met mijn burens en onderburens, ja dat vind ik wel belangrijk."
- 3 Netwerkcentrum:** "De klomp is wel echt waar ik probeer mij nieuwe sociale netwerk op te bouwen."
- 4 Hofjes:** "Ik zou het wel leuk vinden als ik op de lange duur, maar daar woon ik hier gewoon te kort voor. Contact heeft met mensen van hier ofzo en dat je kan zeggen: Ag, ik ga even op dat bankje zitten, want dat is leuk en gezellig en leuk even kletsen met wat anderen."
- 5 Cambuurplein:** "Kom veel op het Cambuurplein voor de boodschappen."
- 6 Zamenhofpark:** "Ik kom ook wel eens in het park hiernaast"
- 7 Werk:** "Werk, dat is net buiten Goutum."

4.2.2 Jan Slager, 87 jaar oud, woont aan de Ruyterweg

Door een hard aandoeningen en een recentelijke val mag hij niet meer fietsen of autorijden, zijn woon & leefgebied is hierdoor erg klein. Meneer Slager legt uit dat zijn dagelijkse route bestaat uit het lopen naar het netwerkcentrum “de klomp” en weer terug naar huis. Meneer Slager geeft aan dat hij graag mensen wil helpen. Zijn boodschappen worden gedaan door zijn vrouw. In het netwerkcentrum is meneer Slager actief vrijwilliger. Hij verzamelt spullen die worden gedoneerd door bewoners in de buurt. Meneer Slager zorgt ervoor dat het allemaal schoon en werkzaam is en geeft het daarna weer mee aan mensen die langskomen in de klomp. Meneer Slager komt hier niet alleen om mensen te helpen, maar ook om onder de mensen te zijn.

Figuur 4.2.2.1 mental map getekend door meneer Slager.

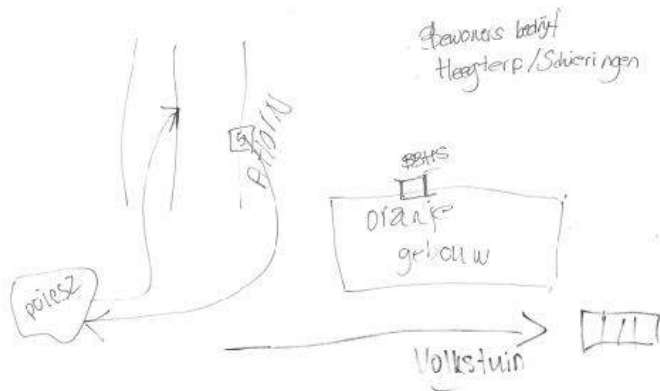

Figuur 4.2.2.2 bewerking op mental map en interview.

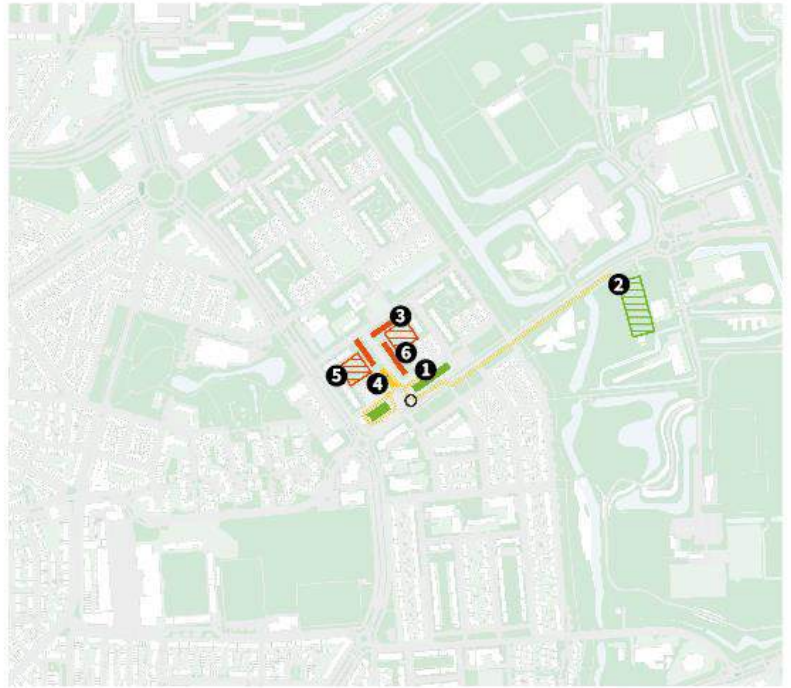
“Ik heb gelachen, ik lach nog steeds.”

4.2.3 Petra, 45 jaar, woont aan de Ahornstraat

Suzan is postbezorgster in de wijk Heechterp. Ook is ze vrijwilliger bij het Wijkcentrum. Haar man (ook postbezorger), is ook deels bij het interview aanwezig geweest en heeft soms met opmerkingen aangevuld.

Figuur 4.2.2.1 mental map getekend door Petra. Zie bijlage B.8.2

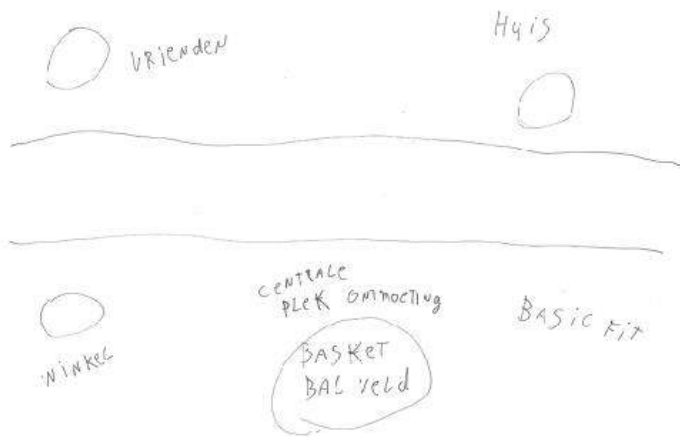
Figuur 4.2.2.2 bewerking op mental map en interview. Zie bijlage B.8.3

- 1 **Wijkcentrum:** *"Wij doen vrijwilligers werk bij het wijkcentrum en dan kom je ook overal."*

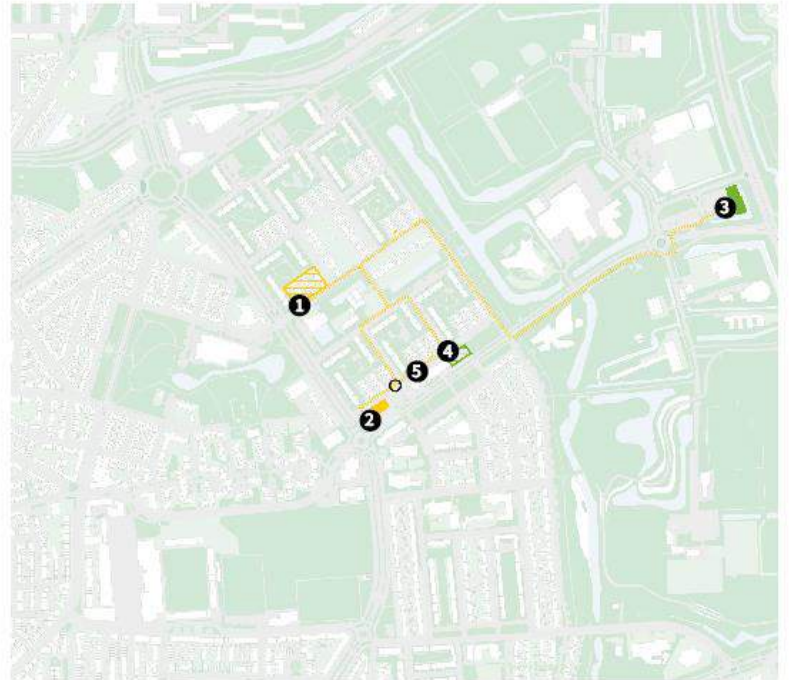
"We geven er kleren weg. Dus ik doe veel met kleding uitzoeken."
- 2 **Volkstuin:** *"Aan het eind van de weg is onze buurttuin, daar hebben wij ook een perceel, dus daar ga ik in de weekenden vaak heen."*
- 3 **Afvalcontainers:** *"Het is hier gewoon een soort stort. Iedereen flikkert hier wat."*
- 4 **Thuis:** *"Je wilt niet met je drie kinderen driehoog wonen ofzo. Dus ja. mensen willen huizen. en ja ik wilde dat ook, ik wilde mijneigen hebben."*
- 5 **Hofjes:** *"Nee dat is niet van mij. En als je iets neerzet dan wordt dat gesloopt of gestolen."*
- 6 **Flats:** *"Ik zou die flats wel weg willen hebben."*

4.2.4 Wouter, 23 jaar, woont aan de Kastanjestraat

Jeroen woont nog bij zijn ouders en werkt als schoonmaker buiten de stad Leeuwarden.

Figuur 4.2.2.1 mental map getekend door Wouter. Zie bijlage B.6.2

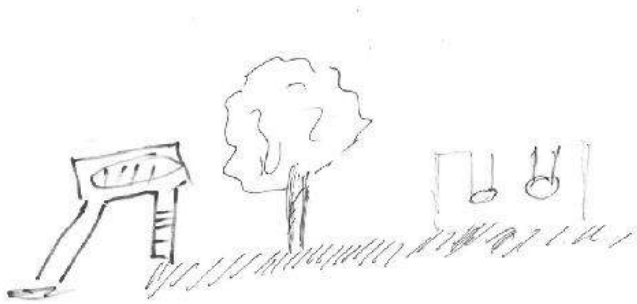

Figuur 4.2.2.2 bewerking op mental map en interview. Zie bijlage B.6.3

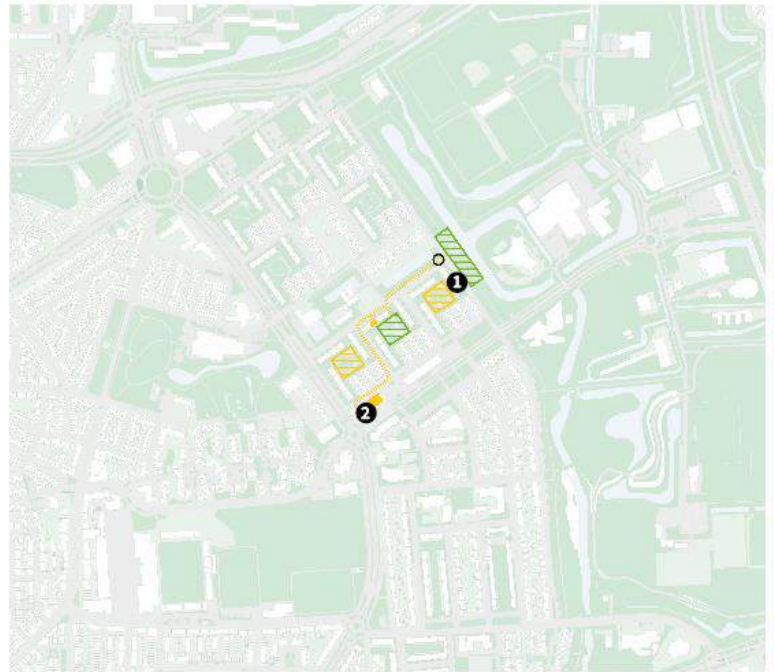
- 1 Vrienden:** *"Mijn vrienden wonen aan de andere kant van de wijk. Dus dat is aan die kant van de straat."*
- 2 Poiesz:** *"Hier kom ik vaak boodschappen doen."*
- 3 Basicfit:** *"Ik sport best wel veel. Dat is bij deze basicfit hier"*
- 4 Voetbalveldje:** *"Ik teken wel even het voetbalveldje, want dat is wel een plek, waar we afspreken. Het is wel een centrale plek in de wijk."*
- 5 Wijkcentrum:** *"Het is meer voor ouderen, als ik eerlijk ben."*

4.2.5 Ali, 28 jaar, woont aan de Beukenstraat

Ali woont samen met zijn dochter van 6 in een portiekflat in Heechterp. Hij kan Nederlands verstaan maar hij is geïnterviewd in het Engels.

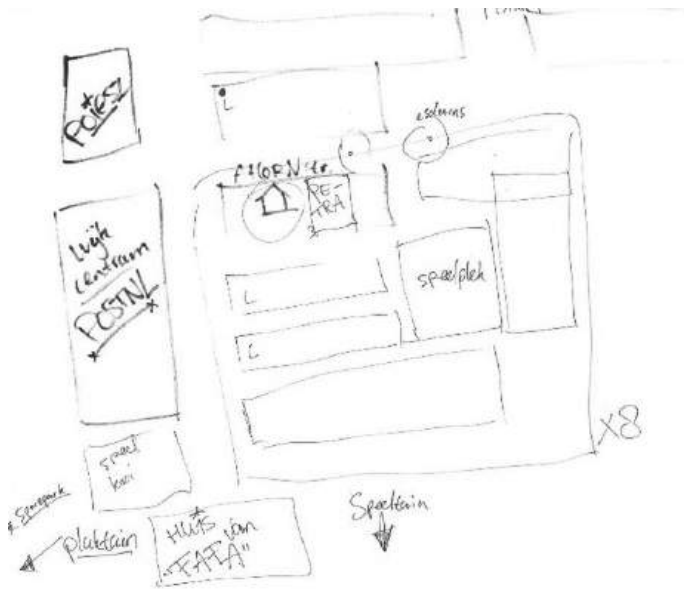
Figuur 4.2.5.1 mental map getekend door Ali.
Zie bijlage B.2.2

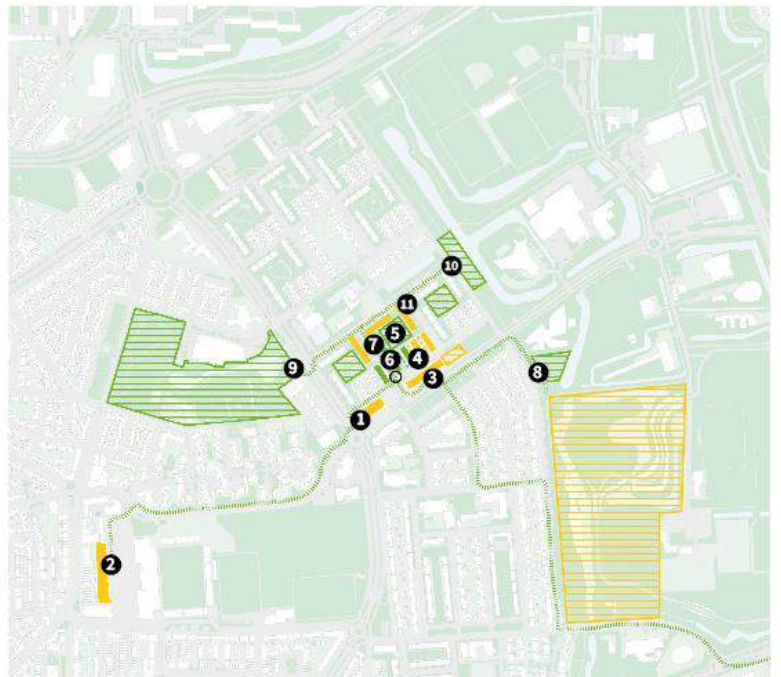
Figuur 4.2.5.2 bewerking op mental map en
interview. Zie bijlage B.2.3

- ❶ Speeltuin: "My daughters favourite place"
- ❷ Poiesz: "I visit the de Poiesz"

Werkt als vuilnisman in Leeuwarden en heeft om het weekend zijn zoontje bij hem thuis.

*Figuur 4.2.6.1 mental map getekend door Lars.
Zie bijlage B.7.2*

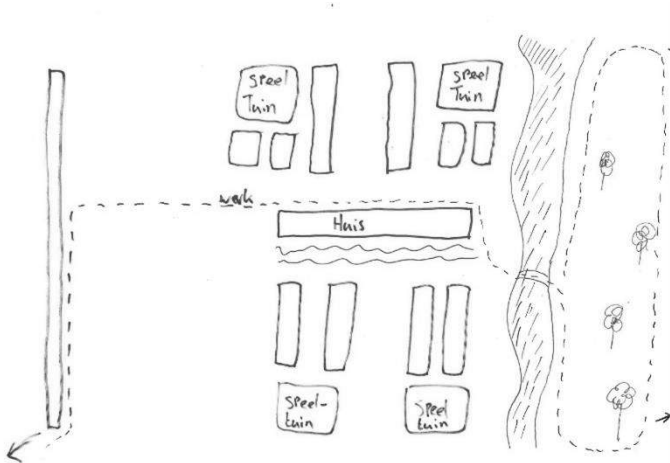

Figuur 4.2.6.2 bewerking op mental map en interview. Zie bijlage B.7.3

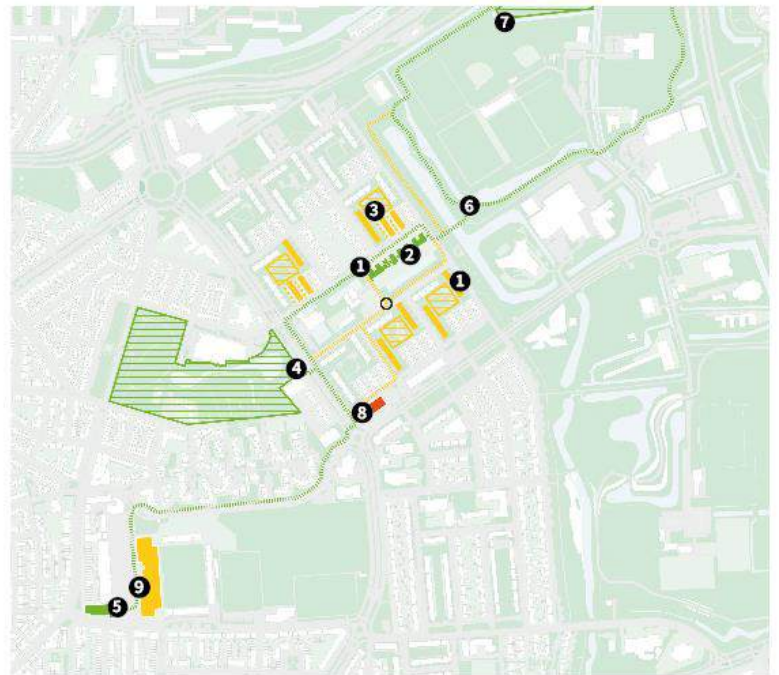
- 1 Poiesz:** "Bij de Poiesz kom ik eigenlijk alleen voor de nootzakelijke dingen. Het is een redelijk arme wijk, best wel raar dat hier een Poiesz zit. Het is niet de goedkoopste winkel. En voor mij is dat hetzelfde."
- 2 Cambuurplein:** "Ik heb niet super veel geld, dus ik ga eigenlijk, als ik ruim van tevoren weet dat ik boodschappen moet halen, naar het Cambuurplein. Dat is hier redelijk vlakbij, op loopafstand."
- 3 Wijkcentrum:** "In dat wijkcentrum haal ik af en toe mijn pakketjes op van PostNL. Ik heb daar ook vergaderingen gehad over de toekomst van de wijk."
- 4 Laagbouw:** "Ik vind het leuk dat ik over de laagbouw kan heen kijken. Waardoor je toch in een portiek wijk nog een beetje een ruimere view houdt."
- 5 Speelplekken:** "Wat ik wel leuk vind. Is dat je tussen door van de speelplekken hebt, en dat het er zoveel zijn. En dat voelt ook best beschermd, omdat het wordt omringt door andere hoogbouw er omheen. Dus iedereen kan het best aardig in de gaten houden."
- 6 Eigen portiek:** "Wie ik in de wijk het meeste spreek, dat zijn mensen uit mijn eigen portiek. Of dat is de buurvrouw hier, Petra."
- 7 Petra's bankje:** "Dat is ook iemand die ook redelijk veel contact houdt met de mensen hier, omdat ze zelf veel thuis is en dat daar is haar bankje, haar eigen bankje. Haar eigen stoel, voor de portiekflat gezet."
- 8 Pluktuin:** "Daar heb je een pluktuin. Wat echt een hele toffe plek is en daar ben ik wel vaak. Ook als er niks te plukken is."
- 9 Het park:** "Het park zit hierboven. Met de Fontijn, leuk park."
- 10 Speeltuin:** "Hier heb je ook nog een wat grotere speeltuin waar ik vaak ben, daar komen ook vaker wat oudere kinderen zonder ouders"

4.2.7 Fenna, 18 jaar, woont aan de Kastanjestraat

Fenna studeert sociaal werk naar het Friesland college in Leeuwarden, ze woont nog bij haar ouders. Ze heeft volgens haar zelf geen binding met de wijk, maar wel met de stad. Fenna loopt bijna elke dag met haar hond rond.

Figuur 4.2.7.1 mental map getekend door Fenna. Zie bijlage B.1.2

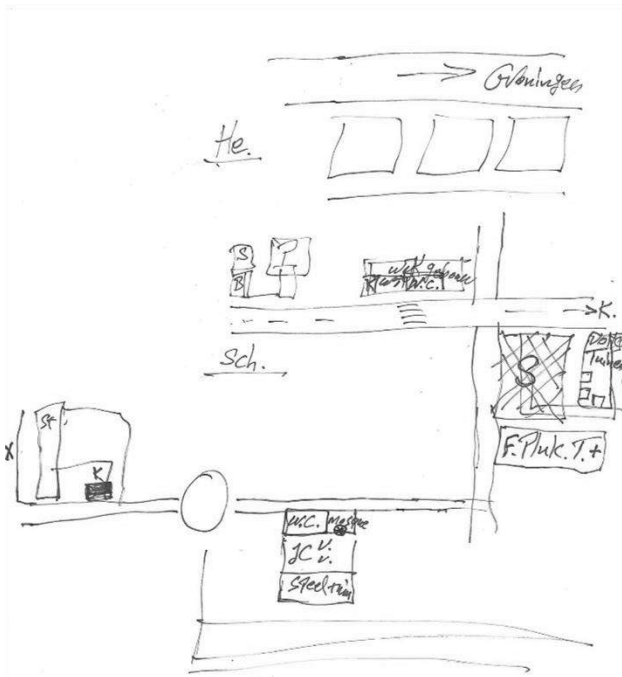

Figuur 4.2.7.2 bewerking op mental map en interview. Zie bijlage B.1.3

- 1 **Hond lopen:** "Ik kom niet heel veel in de wijk als het gaat om vrienden en dat soort dingen, maar ja je hebt een hond dus je komt heel veel buiten, dus dan ontmoet je wel heel veel mensen."
- 2 **Buren:** "Dat blok waar wij wonen, daar praat ik dan wel mee, die kom je best wel vaak tegen."
- 3 **Speeltuintje:** "Ze doen wel veel voor kinderen, hier heb je ook alweer zo speeltuintje."
- 4 **Park:** "Hier heb je het Zamenhofpark, Dat is ook nog wel leuk Maar dat is niet meer Heechterp, Maar het is wel een leuk park."
- 5 **Cambuurplein**
"Ik werk bij Tom 's Cafetaria als bezorger en dat is bij het Cambuurplein. Dat is daar nou echt 5 à 10 minuutjes lopen denk ik, zoiets, dus daar loop ik dan wel vaak heen.?"
- 6 **Rondje lopen**
"Je hebt ook nog een groter rondje, maar die kan ik niet helemaal tekenen."
- 7 **Community:** "Je hebt hier dan zeg maar een soort community met allemaal, nou een beetje hippie achtige mensen, ja en dan mag je ook vaak naar binnen."
- 8 **Supermarkt:** "De Poiesz, die supermarkt is meer echt een buurtsupermarkt. Je ziet veel oudere mensen, dat zijn veel mensen uit de buurt die daar komen. Je merkt dat, dat echt wel een soort klikje is, zeg maar."
- 9 **Jumbo:** "Maar ik ga vaak naar de Jumbo."

4.2.8 Mehmet, 45 jaar, woont aan Cederstraat

Mehmet werkt als vrijwilliger in de kantine van netwerkcentrum de klomp. Hij woont in de wijk Schieringen, maar maakt soms gebruik van de voorzieningen in Heechterp.

Figuur 4.2.8.1 mental map getekend door Mehmet.

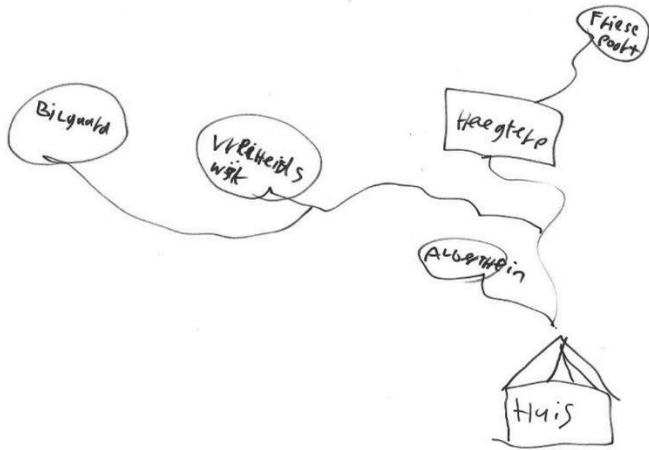
Figuur 4.2.8.2 bewerking op mental map en interview.

Mehmet wilde niet dat het interview opgenomen werd, doordat zijn er geen uitspraken te citeren. Er zal daarom een samenvatting gegeven worden.

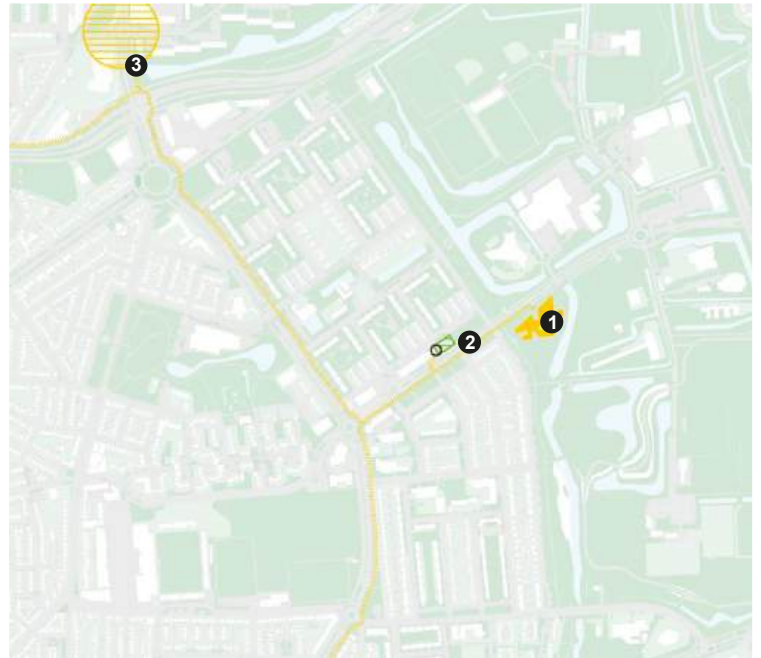
Mehmet doet boodschappen bij verschillende winkels, maar gaat et liefst naar de jumbo aan het Cambuurplein. Ook gaat hij soms naar de moskee waar een kleine supermarkt te vinden is. Mehmet kwam terecht bij het netwerkcentrum omdat Mehmet hulp nodig had bij het aflossen van zijn schulden. Mehmet spreekt daarom ook lovend over het Netwerkcentrum. Hij is minder lovend over het Wijkcentrum in Heechterp. Hij heeft voorbeelden als dat in de klomp gratis koffie en eten is. Volgens hem ontstaat daardoor een andere cultuur tussen vrijwilligers die wel gratis koffie en eten krijgen en mensen die daar komen voor hulp of gewoon contact. Ook is volgens Mehmet het netwerkcentrum veel laagdrempeliger, je kunt zonder reden of afspraak binnen lopen een plaats nemen. Verder heeft Mehmet de pluktuin getekend en de volkstuinten, zelf maakt hij hier geen gebruik van.

4.2.9 Floris, 18 jaar, woont in de Achterhoven

Appie woont bij zijn ouders en woont zelf niet in de wijk Heechterp. Toch komt hij er bijna dagelijks, omdat hij naar de Friese poort naar school gaat.

Figuur 4.2.9.1 mental map getekend door Floris.
Zie bijlage B.4.2

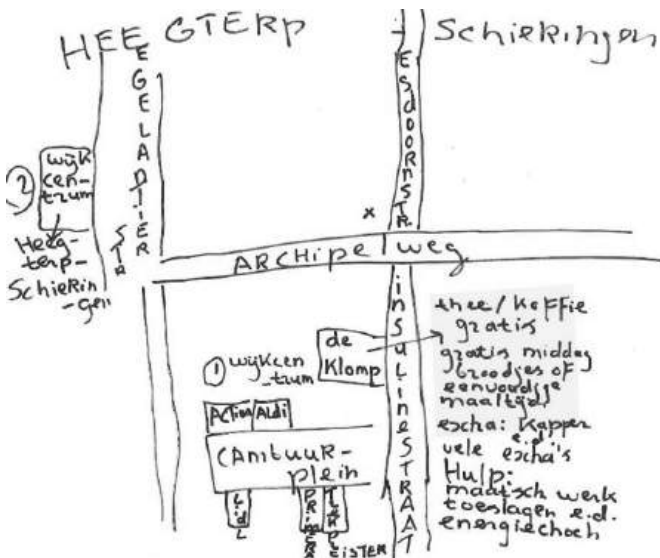

Figuur 4.2.9.2 bewerking op mental map en
interview. Zie bijlage B.4.3

- 1 Friese poort:** "Ik zit op de Friese poort, ik werk in de beveiliging. Ik ben heel af en toe gewoon hier. En ik kom hier, ik ga nu trainen met een vriend van mij. Maar normaal ik vaker in vrijheidswijk."
- 2 Voetbalveldje:** "Ik kom zeg maar bij dit kooitje en dan wacht ik daar dan op een vriend zoals nu."
- 3 Vrijheidswijk:** "En dan heb je zeg maar als je de linker afslag neemt en je gaat wat verder dan heb je hier de vrijheidswijk."

4.2.9 Willem, 64 jaar, woont aan de Archipelweg

Willem is alleenstaand, als hij tijd heeft komt hij graag langs in het Netwerkcentrum de klomp. Hij wilde echter niet dat het interview opgenomen zou worden. Daarom kunnen er geen citaten genoemd worden. Wel zal er een kleine samenvatting gegeven worden over wat er tijdens het interview is gezegd en wat meneer heeft getekend.

Figuur 4.2.9.1 mental map getekend door Willem.

Figuur 4.2.9.2 bewerking op mental map en interview.

Meneer geeft aan veel in het netwerkcentrum De Klomp te komen. Hij gaat soms ook naar het buurthuis in Heechterp, maar vindt het bij De Klomp prettiger. Zo geeft hij de nadruk op het gratis krijgen van koffie en lunch en maakt hier dan ook graag gebruik van. Ook kan hij in het netwerkcentrum gratis geknipt worden. Aankopen doet hij bij de winkels rond het Cambuurplein.

4.3 Bevindingen

Uit de diepte-interviews kunnen bevindingen worden gedaan over hoe de publiektoegankelijke plekken in en rond Heechterp ervaren worden. In totaal zijn er 10 mental maps getekend door buurtbewoners, (zie bijlage B). In figuur 4.3.1 zijn alle verwerkte mental maps over elkaar heen gelegd, waardoor duidelijk te zien is welke publiektoegankelijke ruimtes in en rond Heechterp bezocht worden en hoe bewoners deze plekken ervaren. Over het algemeen zijn de meeste plekken neutraal of positief ervaren, toch zijn er een aantal portiekflats negatief ervaren, echter is dit gebaseerd op uitspaken zoals:

*“Ik zou die flats wel weg willen hebben.”,
(Zie hoofdstuk 4.2.3).*

Het ging dan voornamelijk over dat bewoners in de portiekflats overlast veroorzaken, door bijvoorbeeld het dumpen van afval. De beleving is daardoor meer op de gebruikers gericht en minder op de portiekflats zelf.

- Positief
- Neutraal
- Negatief
- Route
- Locatie

Figuur 4.3.1 Kaart met verwerkte mental maps, Bijlage G.4

Een andere uitschieter is het wijkcentrum. Uit de interviews blijken veel bewoners geen binding te hebben met het wijkcentrum. Ze geven aan zich prettiger te voelen in het netwerkcentrum dan in het wijkcentrum. Een reden die vaak wordt gegeven is dat bij het wijkcentrum niet alles gratis is. In het wijkcentrum wordt bijna hetzelfde aangeboden als in het netwerkcentrum, maar op andere manieren. Zo is de koffie, niet de gehele dag gratis en moet er voor een maaltijd betaald worden en mag je het meenemen naar huis.

In het netwerkcentrum wordt er de gehele dag gratis koffie en thee aangeboden. Ook wordt er elke middag met de vrijwilligers en bezoekers geluncht er wordt geen eten uitgedeeld om door bewoners mee naar huis genomen te worden. Waardoor bewoners gemotiveerd worden om samen te eten. In het wijkcentrum wordt de sfeer ook minder goed ervaren dan in het wijkcentrum:

“Ik heb daar ook wel een keer een kop koffie gekregen, maar je loopt daar toch wel een beetje tegen een balie aan en er staan wel tafeltjes, maar het voelt toch alsof je in een hal bent.”, (zie hoofdstuk 4.2.1).

Uit de diepte-interviews zijn ook publiektoegankelijke plekken naar voren gekomen die gebruikt worden als ontmoetingsplek. Het voetbalveldje gelegen naast het wijkcentrum is meerdere keren benoemt als ontmoetingsplek voor de jeugd:

“Ik kom zeg maar bij dit kooitje en dan wacht ik daar dan op een vriend zoals nu.” (zie hoofdstuk 4.2.9).

“Ik teken wel even het voetbalveldje, want dat is wel een plek, waar we afspreken. Het is wel een centrale plek in de wijk.” (zie hoofdstuk 4.2.4).

	Fenna	Lars	Petra	Doelen	Jan Slager	Wouter	Kind	Mehmet	Floris	Willem	Overhand aan
Wijkcentrum		Neutraal	Positief	Negatief				Negatief		Neutraal	Neutraal-Negatief
Netwerkcentrum				Positief	Positief			Positief		Positief	Positief
Poiesz	Negatief	Neutraal	Positief			Neutraal		Neutraal			Neutraal
Bloemenwinkel								Neutraal			Neutraal
Snackbar								Neutraal			Neutraal
Samenhofpark	Positief	Positief		Positief							Positief
Camburenplein	Neutraal	Neutraal		Neutraal	Neutraal			Neutraal		Positief	Neutraal-Positief
Hondenlosloopegebied	Positief										Positief
Speelhoven	Neutraal	Positief	Negatief				Positief				Neutraal
Speeltuin	Neutraal	Positief					Positief				Neutraal-Positief
Voetbalkooi		Neutraal				Positief			Positief		Neutraal-Positief
Pluktuin		Positief						Positief			Positief
Sportpark		Neutraal									Neutraal
Volkstuinen			Positief	Neutraal				Positief			Neutraal-Positief
Portieklats		Neutraal	Negatief	Neutraal				Neutraal			Neutraal-Negatief
Eigenwoningblok	Positief	Positief		Positief							Neutraal-Positief
Moske								Positief			Positief

Figuur 4.3.2 Tabel met verzamelde ervaringen van buurtbewoners, Bijlage D.2

De speelhoven worden meerdere keren getekend en benoemt. Ouders van jonge kinderen maken meer gebruik van de oven dan tieners en volwassenen zonder kinderen. Dit komt waarschijnlijk ook, omdat de hoven voornamelijk zijn ingericht met speeltoestellen voor jonge kinderen, zie hoofdstuk 4.1.2. Wel wordt er aangegeven dat in de grotere speeltuin aan de rand van de wijk ook meer oudere kinderen te vinden zijn:

*“Hier heb je ook nog een wat grotere speeltuin waar ik vaak ben, daar komen ook vaker wat oudere kinderen zonder ouders ”
(zie hoofdstuk 4.2.6).*

Ook zijn er bewoners die helemaal geen gebruik maken van de speelhoven. Een belangrijke reden die wordt gegeven is dat het niet semi-privaat is, maar geheel publiek toegankelijk. Hierdoor is er geen controle, waardoor bewoners bang zijn dat neergezette spullen, zoals een stoel of een moestuin, gestolen of gesloopt worden.

“Nee dat is niet van mij. En als je iets neerzet dan wordt dat gesloopt of gestolen.” (zie hoofdstuk 4.2.3).

Interessant zijn positieve plekken die aangrenzend zijn aan minder positieve plekken. Zoals de voetbaalkooi en het naastgelegen wijkcentrum. Uit de interviews blijken dit allebei plekken te zijn waar bewoners elkaar ontmoeten. Jongeren geven aan dat er voor hun geen gepast programma is vanuit het wijkcentrum.

*“Het is meer voor ouderen, als ik eerlijk ben.”
(zie Hoofdstuk 4.2.9).*

4.4 Deel conclusie

De diepte-interviews hebben waardevolle inzichten opgeleverd over hoe de publiektoegankelijke plekken in en rond Heechterp worden ervaren. Door de analyse van 10 mental maps, waarin de persoonlijke ervaringen van buurtbewoners werden weergegeven, en het samenvoegen van deze maps in figuur 4.3.1, is duidelijk geworden welke plekken worden bezocht en hoe bewoners deze plekken ervaren.

Over het algemeen zijn de meeste plekken neutraal of positief ervaren, maar er zijn ook enkele negatieve ervaringen. Een andere opvallende bevinding is dat sommige bewoners geen binding hebben met het wijkcentrum. Ze voelen zich prettiger in het netwerkcentrum. Hoewel het aanbod in beide centra vergelijkbaar is, wordt de sfeer in het netwerkcentrum als beter ervaren.

De diepte-interviews hebben ook laten zien dat er publiektoegankelijke plekken in de wijk zijn die dienen als ontmoetingsplekken. Het voetbalveldje naast het wijkcentrum wordt vaak genoemd als ontmoetingsplek voor de jeugd. Daarnaast worden de speelhoven ook genoemd door ouders met jonge kinderen. Interessant is de constatering dat er bewoners zijn die helemaal geen gebruik maken van de speelhoven. Dit heeft te maken met het feit dat deze hoven volledig publiek toegankelijk zijn, zonder enige vorm van controle. Bewoners zijn bezorgd dat hun persoonlijke eigendommen, zoals stoelen of moestuinen, gestolen of vernield zullen worden. Opvallend zijn ook de positieve plekken die grenzen aan minder positieve plekken, zoals de voetbaalkooi en het naastgelegen wijkcentrum. Uit de interviews blijkt dat beide plekken worden gebruikt voor ontmoeten, maar door verschillende doelgroepen.

Een andere interessante bevinding die gedaan kan worden is dat de hoeveelheid publiektoegankelijke ruimte niet hetzelfde is als de hoeveelheid sociale infrastructuur. Een voorbeeld wordt gegeven in het interview met Lars, waarin hij aangeeft dat door de vele speeltuinen in de buurt hij weinig tot zelden dezelfde ouders tegen komt. Dit wil dus zeggen dat doordat er zoveel aanbod is aan speeltuinen in de buurt hij zelden burens met kinderen in dezelfde speeltuin tegenkomt. Het gaat dus niet om de hoeveelheid openbare ruimte maar de kwaliteit ervan.

“Er zijn natuurlijk veel speelplekken. Dus het aanbod aan ouders en kinderen dat wordt ook verdeeld over de wijk. Dus dat wilt zeggen dat, ja ik kom niet altijd dezelfde ouder tegen. Zij doen ook vast ook aan speelplek hoppen vermoed ik”, (zie bijlage B.7).

In Hoofdstuk 2.2: “Het ontstaan van contact”, wordt benoemt dat terloops contact soms kan ontstaan tussen vreemden door een gebeurtenis in de directe omgeving, echter kan dit ook een object of iemand zijn. Een voorbeeld is te zien in hoofdstuk 4.2.7 waarin Fenna verteld dat het lopen met haar hond vaak leidt tot contact met buurtbewoners. Hierin is de hond vaak de aanleiding tot terloops contact. Deze gebeurtenis is makkelijk voort te stellen. Vaak willen mensen een hond aaien, als kind wordt je al geleerd dit altijd eerst te vragen aan het baasje van de hond zelf. Dit verlaagt daardoor de drempel tot contact, het is namelijk heel normaal om te vragen of je een hond mag aaien. Vanaf daar ontstaat dan een klein gesprek over de hond zelf. Hoe heet die? Wat voor hond is het? Hoe oud is die? Het leidt tot een gesprek tussen bewoners die misschien zonder de hond niet eens oogcontact hadden gemaakt.

*“Ik kom niet heel veel in de wijk als het gaat om vrienden en dat soort dingen, maar ja je hebt een hond, dus dan ontmoet je wel heel veel mensen.”
(zie hoofdstuk 4.2.7).*

Deze bevindingen kunnen meegenomen worden met het herinrichten van de openbare ruimte van Heechterp

The background image shows a residential street in Heechterp. In the foreground, there is a paved area with several cars parked, including a red car, a black car, and a silver car. A white scooter is visible on the left. In the background, there are multi-story brick buildings and bare trees, suggesting a winter or early spring setting. The sky is clear and blue. A large green abstract shape is on the left side of the page, and a white abstract shape is on the right side.

5. Het verbeteren van de sociale infrastructuur van Heechterp

In dit hoofdstuk zal onderzocht worden hoe de sociale infrastructuur van Heechterp behouden en verbeterd kan worden

5.1 Aanbevelingen

Uit de vorige hoofdstukken kunnen een aantal aanbevelingen opgesteld worden voor het herinrichten van de publiek toegankelijke ruimte van Heechterp.

Het zijn het juist de zwakke banden tussen bewoners die versterkt moeten worden, zwakke banden spelen een cruciale rol in het vormen van gemeenschap omdat ze verbinding maken tussen verschillende groepen en overtuigingen. Om dit contact te bevorderen moet de openbare ruimte ingericht worden voor terloopse ontmoetingen. De openbare ruimte van een buurt moet dus ruimte bieden in: Het kijken naar anderen; terloops contact tussen individuen; het ontmoeten van onbekenden en het treffen van bekenden.

Dit kan te eerste door kwalitatieve voorzieningen in de wijk te hebben, zoals een grootte speeltuin met meerder speelobjecten en aanleidingen. Hierbij is niet de regel hoe meer voorzieningen, hoe meer de kans is tot ontmoetingen, aangezien dan de voorzieningen tegen elkaar gaan concurreren, waardoor er minder gebruikers zijn per voorziening en daardoor minder kans op contact. Ook kan contact tussen bewoners gedwongen worden door ze afhankelijk van elkaar te laten zijn. Denk hierbij aan een gezamenlijk tuin. Echter blijkt uit dit onderzoek dat daar ook een grens aan zit. Bewoners moeten het gevoel van eigendom houden, anders zal er geen gebruik meer van worden gemaakt. Het is dan nog wel discutabel of het publiektoegankelijk gebied is of meer semi-privé. Het moet wel toegankelijkheid en laagdrempelig blijven om het ontstaan van contact en sociale verbindingen tussen bewoners te kunnen bevorderen. De drempel tot contact kan ook verlaagd worden door objecten in de buurt te plaatsen die leiden tot een ervaring of gebeurtenis tussen buurtbewoners, waardoor ze een gespreksonderwerp hebben. Bijvoorbeeld een kunstobject.

Er zit een grens aan wat de in richting van de openbare ruimte kan doen, maar door een plek in te richten met voorzieningen die voor meerdere doelgroepen van waarde zijn. Ontstaat er niet een privésfeer door één vaste gebruiken, maar ontstaat er één plek waar meerder doelgroepen zich in kunnen vinden, waardoor er contact tussen ontstaat.

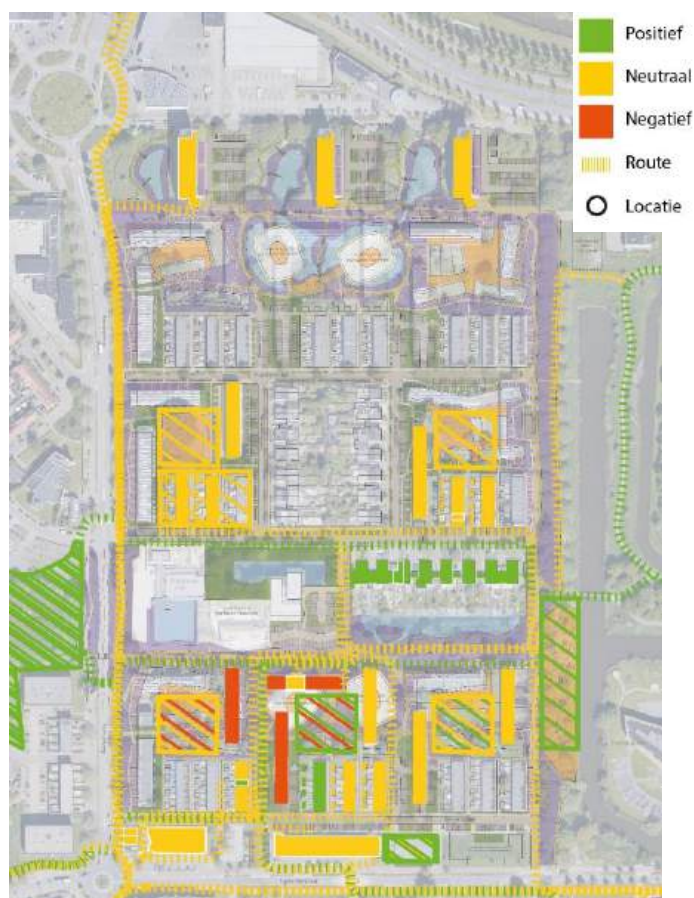
5.2 Plaatsbepaling

Vanuit HKB is al een masterplan gemaakt voor de wijk Heechterp, echter is er nog geen ontwerp gemaakt voor de openbare ruimte. Uit de aanbevelingen van het vorige hoofdstuk kan gehaald worden dat, het beter is om één kwalitatief goed openbare plek te hebben, dan veel maar minder goed kwalitatief aanbod te hebben aan publiektoegankelijke plekken binnen de wijk. In figuur 5.2.1, is te zien dat in het masterplan al meerdere plekken zijn aangewezen om als ontmoetingslocaties te kunnen dienen. In figuur 5.2.2, zijn de mental maps uit de interviews over het masterplan gelegd, om te kijken of er bepaalde sociale infrastructuur verloren zou gaan bij het herinrichten van de wijk.

Uit figuur 5.2.2 kan de conclusie worden getrokken dat er geen plekken met sociale infrastructuur, die in dit rapport naar voren zijn gekomen, verloren gaan. Wel geeft het herinrichten van de wijk de kans om de bestaande sociale infrastructuur te verbeteren, zoals de hoven en de speeltuinen. Plekken de kansen hebben om kwalitatief te versterken in sociale infrastructuur zijn: De speeltuin in combinatie met brug; het gebied rond het wijkcentrum in combinatie met de voetbalkooi; het nieuwe gebied parkzone & verbinding met het park en het hofje dat behouden blijft.

Figuur 5.2.1. Kaart met plekken voor ontmoeten, Bijlage G.5

Figuur 5.2.2. Kaart met mental maps en masterplan Bijlage G.6

5.3 Uitwerking verbetering sociale infrastructuur

De speeltuin in combinatie met de brug die naast gelegen is, wordt in de mental maps aangegeven als een positieve plek waar meerdere aanleidingen zijn tot contact. Zo zijn er bewoners die een wandeling gaan maken aan de overkant, kinderen die spelen in de speeltuin, vissers die vissen bij het water en jongeren die skaten in het skatepark. Deze locatie kan daardoor waardevolle ontmoetingsplekken bieden tussen verschillende bewoners uit de buurt, echter zijn deze waardevolle plekken nu nog niet geïntegreerd met elkaar, waardoor gebruikers langs elkaar gebruikmaken van de voorzieningen. De ontwerpopgave is daarom op de openbare ruimte zo in te richten dat de verschillende functies gecombineerd worden, waardoor de kans op contact tussen bewoners bevorderd kan worden en daardoor zorgt voor een betere sociale infrastructuur. Het ontwerp omvat de functies: een speeltuin voor kinderen, een brug over het water, een skatepark voor de jeugd en een plek aan het water voor bijvoorbeeld vissers.

Figuur 5.3.1 Betekenisvolle plekken, speeltuin en brug

5.3.1 Schetsen

In figuur 5.3.2 is het concept ontwerp weergegeven in een schets. Het concept is om de brug als basis element te gebruiken en daaraan andere voorzieningen te koppelen, hierdoor ontstaat er meer kans tot contact tussen buurtbewoners.

Figuur 5.3.2 Betekenisvolle plekken, speeltuin en brug

5.3.3 Uitwerking

In figuur 5.3.3 is het voorlopig ontwerp weergegeven. Hierin is de skatebaan geïntegreerd met de brug en zijn er stijgers aan het water. De speelobjecten lopen deels over de skatebaan. Verschillende gebruikers van de verschillende voorzieningen hebben hierdoor kans op terloops contact. Een fietser kijkt naar hoe jongeren aan het skaten zijn, een visser kijkt tijdens het vissen naar spelende kinderen.

Figuur 5.3.3 Betekenisvolle plekken, speeltuin en brug

5.3.4 Referentiebeelden

Figuur 5.3.4.1 Skatepark geïntegreerd in het landschap

Figuur 5.3.4.2 Stijger aan het water met zitplekken

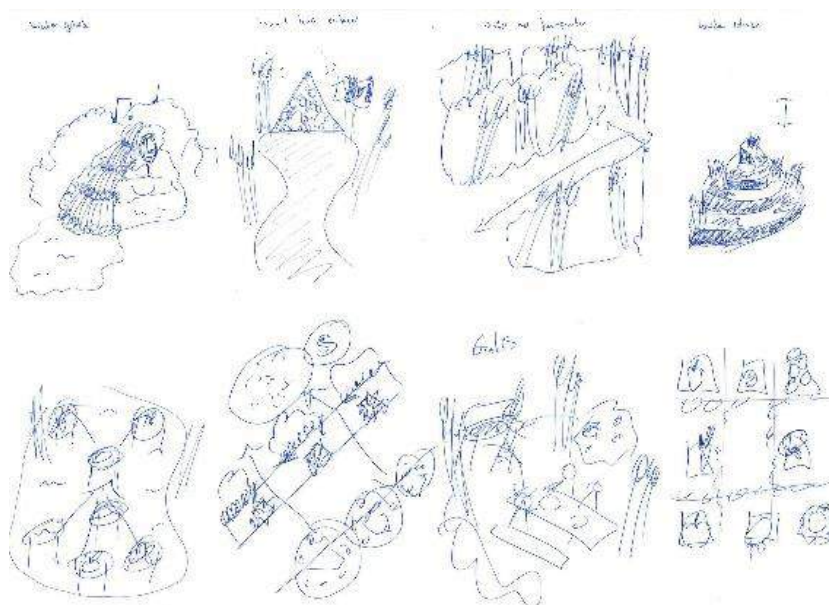
5.4 Workshop

Vanuit HKB Stedenbouw & Landschap is er ook een werksessie geweest, om tot een schetsontwerp en met ideeën te komen hoe een heemtuin kan bijdragen tot contact en daardoor een vorm van sociale infrastructuur kan zijn. Hier kwamen ideeën uit zoals een theehuis met daar omheen een heemtuin, waar bewoners zelf hun kruiden kunnen plukken, en daarna er thee van kunnen maken.

Dit is een goed voorbeeld van kwalitatief sociale infrastructuur. Waarbij meerdere doelgroepen er gebruik van kunnen maken, het laagdrempelig blijft en ongedwongen en dat bewoners doordat ze het mogen plukken een gevoel van eigenaarschap hebben.

Figuur 5.3.1. Sfeerbeeld werksessie, Bijlage F

Figuur 5.3.2. Ideeën voor het faciliteren in contact, Bijlage F

6. Evaluatie

In dit hoofdstuk zal verantwoording gegeven worden van onderzoek en de bruikbaarheid en betrouwbaarheid daarvan. Ook zal het procesverloop beschreven worden.

6.2 Betrouwbaarheid

Dit onderzoek maakt gebruik van onderzoeksmethodes die niet exacte informatie kunnen genereren. De mental maps zijn schetsen van bewoners zijn daardoor erg persoonlijk. De interpretatie van deze tekeningen kan daardoor anders zijn dan de daadwerkelijke betekenis die de tekenaar eraan geven. Dit is al geprobeerd te verhelpen door ook een interview te houden over wat er is getekend. Hierdoor is er geen onduidelijkheid over de interpretatie ervan. Toch zijn tijdens de interviews niet alle getekende plekken bevraagd, waardoor een getekende plek alsnog anders geïnterpreteerd kan worden. Verder is het aantal mental maps niet zodanig hoog, dat er sterke conclusies uitgehaald kunnen worden, maar meer aannamen. Dit heeft vooral te maken met de belemmering van het onderzoeksproces. Dat zal in hoofdstuk 6.2 verder toegelicht worden. Dit onderzoek kan wel vervolgd worden om beter inzicht te krijgen in de sociale infrastructuur van Heechterp. Vooral de verschillen in beleving van bewoners in de publiektoegankelijke ruimte een conclusie waar verder op geborduurd kan worden.

De resultaten uit dit onderzoek kunnen gebruikt worden voor het verder inrichten van de openbare ruimte van Heechterp en het verbeteren van de bestaande sociale infrastructuur in de wijk.

6.2 Procesverloop

Het onderzoek: Een verbonden buurt, is verricht tijdens het stagelopen bij HKB Stedenbouw & Landschap. Het onderzoek is zelfstandig uitgevoerd. Dit onderzoek is in een proces verlopen dat het beste te beschrijven is als trial and error. Omdat het onderwerp: "sociale infrastructuur" en het vakgebied stadssociologie nog niet bekend waren bij de onderzoeker, moest er voor het uitvoeren van onderzoek veel ingelezen worden in deze onderwerpen. Zoals het boek van Rutger Bregman: "De meeste mensen deugen. En het boek: "De warme stad" van Thaddeus Müller. Als na wordt gegaan dat de onderzoeker hiervoor bijna nooit een boek las, kan worden aangenomen dat dit veel inspanning kostte. Na het inlezen van artikelen, is begonnen met het zoeken naar bruikbare voorbeeld onderzoeken. Een belangrijk sleutel moment hierin was het interview met Annika Brummel, zie bijlage C2. Brummel heeft met haar ervaring geholpen met het vinden van bruikbare onderzoeksmethodes om de sociale infrastructuur van een buurt in kaart te kunnen brengen. Hierna is nog een kleine studie gedaan naar buurten die onderzocht konden worden, echter werd toen vanuit HKB aangegeven dat de wijk Heechterp een geschikt onderzoeksgebied is, omdat hier in de toekomst een ontwerp voor de openbare ruimte gemaakt moet worden.

Hierna heeft er een interview plaatsgevonden met stadsocioloog: Karin Peters. Peters heeft bruikbare boeken laten zien die een bijdrage hebben geleverd aan dit onderzoek. Peters wees ook op het feit het handig was om ook contact te zoeken met het wijkcentrum en dan vooral de opbouwerker van de wijk. Na een paar keer mailen en bellen kon er eindelijk een afspraak worden gemaakt met de opbouwwerker: Iqbal Aslam. De onderzoeker heeft hem geïnterviewd, zie bijlage C1. Uit dit interview kwam naar voren dat hij het niet per se eens is met de plannen voor de wijk. Aslam gaf wel aan het onderzoek relevant te vinden en wilde daarom ook contact houden. Hierna is het onderzoeksvoorstel verscherpt en is door de onderzoeker de beoogde onderzoeksmethode voor het in kaart brengen van de sociale infrastructuur verscherpt. Het onderzoek zou plaats vinden in het wijkcentrum en er zou gebruik worden gemaakt van mental mapping, daarna is gebeld naar het wijkcentrum met de vraag of het onderzoek daar mag plaats vinden. Daar is toen toestemming voor gegeven. Daarna is Aslam ook nog gemaild om de toestemming te bevestigen, echter is hier toen niet op gereageerd. De onderzoeker is daarna naar het wijkcentrum gegaan om de interviews te starten. Bij aankomst werd de onderzoeken echter niet hartelijk ontvangen. Er werden vragen gesteld over wat de onderzoeker kwam doen en aan wie toestemming was gevraagd. Na het geven van uitleg kalmeerder de boel weer een beetje, maar werd niet geloofd dat vorige dag gebeld was voor toestemming. Er is toen die dag geen onderzoek uitgevoerd in het wijkcentrum.

Na geen reactie meer te krijgen van Aslam is ervoor gekozen om alsnog nog een keer naar het wijkcentrum te gaan voor het starten van het onderzoek, zonder succes. Dit keer gaf Aslam aan dat het onderzoek niet uitgevoerd kon worden in het wijkcentrum en dat er beter naar een andere locatie gezocht kon worden.

Na een discussie hierover is ervoor gekozen om het onderzoek niet voort te zetten in het wijkcentrum, maar bewoners te interviewen in de openbare ruimte van Heechterp, echter was dit niet de handigste plek om een bewoner een mental map te laten tekenen. Toch is dit voortgezet en zijn er uiteindelijk 10 mental maps getekend. Het doel was om 20 bewoners een mental map te laten tekenen. Het aanspreken van bewoners in de openbare ruimte bleek achteraf toch moeilijker dan verwacht. In het begin was het vooral wennen om ongevraagd op bewoners af te stappen. Er is eerst bij de supermarkt geprobeerd mensen te interviewen, echter gaven mensen vaak aan dat ze niet in de buurt woonden of dat ze geen tijd hadden, soms werd er al bij de vraag: mag ik een vraag stellen? Nee geantwoord. Daarna is geprobeerd bewoners aan te spreken die al richting hun huis aan het lopen waren. Dit bleek effectiever te werken, maar nog steeds gaven veel bewoners aan geen tijd te hebben. Achteraf was het makkelijker geweest om flyers uit te delen, met de vraag of ze geïnterviewd willen worden. Maar het is dan nog steeds de vraag of er dan wel op gereageerd wordt.

Na het verzamelen van mental maps moest er gekeken worden naar hoe deze informatie verwerkt kon worden tot duidelijke resultaten. Uiteindelijk is ervoor gekozen om de interviews en de getekende mental maps te combineren. Hieruit kan gehaald worden wat de beleving is per bewoners op bepaalde publiek toegankelijke plekken. Ook zijn de mental maps over elkaar heen gelegd zodat de getekende plekken zichtbaar zijn. Daarna is er met de bevindingen van mijn onderzoek een werksessie ingeplant voor het ontwerpen van een heemtuin en hoe de tuin kan bijdragen aan ontmoeten. Hieruit zijn verschillende ideeën gekomen die meegenomen kunnen worden voor het ontwerpen van de openbare ruimte van Heechterp.

Naast het uitvoeren van dit onderzoek, zijn er door de onderzoeker ook activiteiten binnen het stagebedrijf uitgevoerd, hiervoor kan het stageverslag deel 2 geraadpleegd worden.

Nawoord

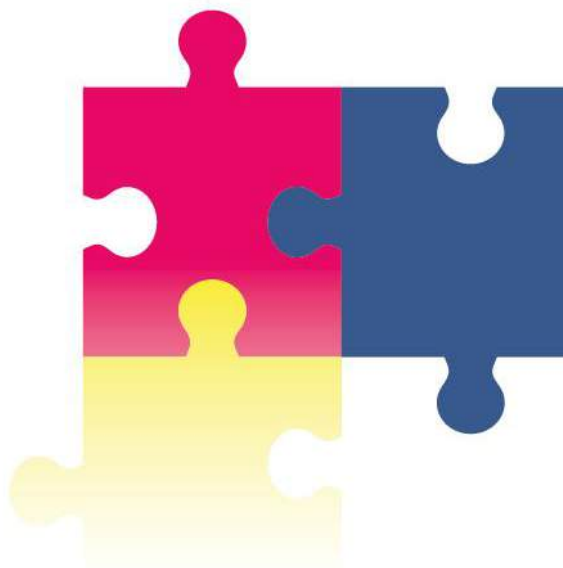
Met het afronden van dit onderzoek wil ik graag reflecteren en mijn ervaringen die ik heb opgedaan gedurende dit proces benoemen. Het onderzoek heeft mijn interesse naar stadssociologie vergroot en heeft mij inzicht gegeven in hoe belangrijk sociale infrastructuur is voor een buurt. Ik hoop dat de resultaten uit dit onderzoek kunnen bijdragen aan het verbeteren van de openbare ruimte en de mogelijkheid tot ontmoeten.

Het onderzoek heeft mezelf op de proef gesteld om positief te blijven, de vele tegenslagen die benoemd zijn in hoofdstuk 6.2 gaven me soms het gevoel van onmacht en maakte het niet leuker maar wel uitdagender om het onderzoek voort te zetten.

Echter heb ik niet de gewenste resultaten kunnen boeken. In mijn onderzoekplan had ik ook voor ogen om een ontwerp te maken van de openbare ruimte van Heechterp. Echter is dit niet gelukt wegen tijdgebrek. Toch vind ik dat ik blij kan zijn met de voortgang die ik heb geboekt. Ik heb mijn proces kunnen sturen om zo toch met resultaten te kunnen komen.

Ik bedank u voor het lezen,

Jasper Benus
21 mei 2023

Litratuur

- Avest, D. t. (2016, maart). Betekenisvolle ontmoetingsplekken zijn belangrijker dan ooit. *Sociaal bestek* , pp. 25-28.
- Bergman, R. (2019). *De meeste mensen deugen* . De Correspondent.
- Brummel, A. (2021). DE BETEKENIS VAN SOCIALE INFRASTRUCTUUR. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, pp. 13-19.
- Bunskoek, W. (2020). *Fysieke ingrepen voor sterke gemeenschappen*. Rotterdam .
- Burt, R. S. (2000). NETWORK DIMENSIONS OF SOCIAL CAPITAL . In R. S. Burt, *THE NETWORK STRUCTURE OF SOCIAL CAPITAL* (pp. 373-375). Elsevier Science Inc.
- Cramma, J. (2013, maart 5). Het belang van sociale cohesie en sociaal kapitaal. *Gerontol Geriatr*, pp. 44: 50–58.
- Dorp, W. S. (2014). *Praktijk gericht onderzoek in de ruimtelijke planvorming* . Landwerk.
- Duyvendak, J. W., & Graaf, P. v. (1999, november). De Dynamiek van de Sociale Infrastructuur. *Verwey-Jonker Instituut* .
- Eppinga, H. (2020). *Toekomstvisie Heechterp* . Leeuwarden : Elkien .
- Gardner, P. J. (2011, Maart 11). Natural neighborhood networks . *Journal of Aging Studies*, pp. 263-271.
- Gesthuizen, M., & Veldheer, V. (2009). *Sociale samenhang in de wijk*. Den Haag : Nederlandse Sociologische Vereniging.
- Granovetter, M. S. (1973). *The Strength of Weak Ties*. Chicago : American Journal of Sociology.
- Grinten, B. v., & Lith, S. (2016). *het effect op inkomen en de rol van geslacht*. Utrecht .
- Houwelingen, P. v. (2016). Indicatoren voor sociale cohesie. *Mens & Maatschappij* , pp. 153-171.
- Kempen, R. v., & Wissink, B. (2014). Between Places en Flows. *Human Geography*, pp. 95-108.
- Klinenberg, E. (2018). *Palaces for the people*. New York : Crown New Yrok .
- Lans, J. v. (2012, April 20). Liever zwakke banden .
- Mantingh, I., & Duivenvoorden, A. (2021). *Ontwerpen voor ontmoeten* . Den haag : Platform 31.
- Massey, D. (2011). Spatial Justice and the Right to the City: A Brief Overview. *GeoJournal* .
- (2021). *Masterplan Heechterp* . Leeuwarden : Gemeente Leeuwarden .
- Müller, T. (2002). *DE WARME STAD*. Jan van Arkel.
- Nio, I., Reijndor, A., & Veldhuis, W. (2008). *Atlas Westelijke Tuinsteden Amsterdam* . Amsterdam : Trancity.

- Nio, I., Welschen, S., Majoor, S., & Veldboer, L. (2022, February 22). Is deze straat voorbestemd voor bewoners met problemen?
- Peters, K., & Daan, B. (2019). *Spelen in de Stad / Playing in the City*. Amsterdam : Gemeente Amsterdam.
- PETTIGREW, T. F., & TROPP, L. R. (2008, Maart 5). How does intergroup contact reduce prejudice? *Wiley InterScience*, pp. 922-934.
- Reinders, L. (2008). In het hoofd en op papier. *AGORA*, pp. 22-26.
- verplanke, L. (2002). *Open Deuren* . Utrecht: NIZW uitgeverij.
- Völker, B., Flap, H., & Lindenberg, S. (2007, Februari). When are neighbourhoods communities? Community in Dutch neighbourhoods. pp. 99-114.
- Whyte, W. H. (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*. Project for Public Spaces.
- Wittebrood, K., & Dijk, T. v. (2007). *Aandacht voor de wijk*. Den haag : Sociaal en Cultureel Planbureau.

